

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Zuzana Bradáčová, Dis.

Vliv střídavé péče na výchovu a vzdělání dítěte na ZŠ

The impact of shared custody on the upbringing and education of a child in
primary school

Praha 2024

Vedoucí práce: PaedDr. Eva Valášková Vincejová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 3. května 2024

Bc. Zuzana Bradáčová, Dis

Klíčová slova (česky)

Rodina, rozvod, dítě, střídavá péče, zákon, manželství, vývoj dítěte, výchova, vzdělání

Klíčová slova (anglicky):

Family, divorce, child, shared custody, law, marriage, child development, upbringing, education

Abstrakt (česky)

Diplomová práce charakterizuje střídavou péči v České republice. Práce je zaměřena na vliv střídavé péče na výchovu a vzdělání dítěte na základní škole. Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je rozdělena na několik podkapitol. Podkapitoly jsou orientovány na charakteristiku střídavé péče, jako je zákon o střídavé péči, systém v České republice a další formy střídavé péče. Následující podkapitoly se zabývají faktory ovlivňující střídavou péči jako je věk a pohlaví. Další součástí teoretické části je dopad střídavé péče na výchovu a vzdělání dítěte, v jednotlivých vývojových etapách, a to od kojeneckého období až do staršího školního věku. Druhou velkou kapitolou je praktická část, která je zaměřena na splnění předem stanoveného cíle. Nalezneme v ní hloubkový rozhovor se zaměstnanci základní školy a dotazníkové šetření pro třídní učitele. To vše je doplněné střídavou péčí v praxi.

Abstract (in English):

The diploma thesis characterizes shared custody in the Czech Republic. The thesis focuses on the influence of shared custody on the upbringing and education of a child in primary school. The thesis consists of theoretical and practical part. The theoretical part is divided into several subchapters. The subchapters focus on the characteristics of shared custody, such as the law on shared custody, the system in the Czech Republic and other forms of shared custody. The following subchapters focus on factors affecting shared custody such as age and gender. Another part of the theoretical part is the impact of shared custody on the upbringing and education of a child, at different developmental stages, from infancy to older school age. The second major section is the practical section, which is aimed at meeting the pre-determined objective. Thus, we find an in-depth interview with primary school staff and a questionnaire survey for class teachers. All this will be complemented by shared custody in practice.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1	RODINA.....	2
2.1.1	<i>Rozvod.....</i>	6
2.2	CHARAKTERISTIKA STŘÍDAVÉ PÉČE	8
2.2.1	<i>Zákon o střídavé péči.....</i>	8
2.2.2	<i>Střídavá péče v ČR.....</i>	11
2.2.3	<i>Klady a zápory střídavé péče.....</i>	16
2.2.4	<i>Formy péče o děti</i>	19
2.2.5	<i>Střídavá péče v zahraničí.....</i>	20
2.3	DOPAD STŘÍDAVÉ PÉČE NA VÝCHOVU A VZDĚLÁNÍ DÍTĚTE V JEDNOTLIVÝCH VÝVOJOVÝCH ETAPÁCH.....	23
2.3.1	<i>Faktory ovlivňující střídavou péči</i>	24
2.3.2	<i>Kojenecké až batolecí období</i>	25
2.3.3	<i>Předškolní věk.....</i>	26
2.3.4	<i>Mladší školní věk</i>	28
2.3.5	<i>Starší školní věk</i>	29
2.3.6	<i>Podpora školy</i>	31
2.4	SVĚTOVÁ STUDIE O STŘÍDAVÉ PÉČI	31
3	PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
3.1	METODOLOGIE VÝZKUMU	33
3.1.1	<i>Výzkumné otázky a předpokládané výsledky výzkumného šetření</i>	33
3.1.2	<i>Místo a výzkumná skupina</i>	34
3.1.3	<i>Popis využitých výzkumných metod</i>	35
3.2	ANALÝZA VÝZKUMU	37
3.2.1	<i>Analýza hloubkových rozhovorů.....</i>	37
3.2.1.1	<i>Rozhovor s výchovnou poradkyní</i>	39
3.2.1.2	<i>Rozhovor s metodičkou prevence.....</i>	42
3.2.2	<i>Dotazníkové šetření</i>	45
3.2.3	<i>Kazuistika – reálný případ střídavé péče</i>	60

4	DISKUSE	66
5	ZÁVĚR	67
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	69
7	SEZNAM OBRÁZKŮ:	73
8	SEZNAM ZKRATEK:	74
	PŘÍLOHA 1. OTÁZKY PRO ROZHOVOR S VÝCHOVNOU PORADKYNÍ	I
	PŘÍLOHA 2. OTÁZKY PRO ROZHOVOR S METODIČKOU PREVENCE	II
	PŘÍLOHA 3. SEZNAM KÓDŮ	III
	PŘÍLOHA 4. DOTAZNÍK	IV

Předmluva

Téma *Vliv střídavé péče na výchovu a vzdělání dítěte na základní škole* jsem si vybrala na základě rodinné zkušenosti. Moje sestra je o jedenáct let mladší a neměla to štěstí vyrůstat ve funkční rodině. Od svých osmi let, tedy od druhé třídy ji stát zařadil do střídavé péče. V tu dobu jsem žila ještě doma s rodiči a vnímala celkovou situaci a dopad nejen na vzdělání a výchovu mé sestry, ale i na všechny členy rodiny. Proto jsem si pro praktickou část vybrala rozhovor s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence na základní škole. Rozhovory společně s výzkumnou sondou dají této práci rozšiřující pohled na střídavou péče.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V prvních kapitolách teoretické části se zaměřím na obecnou charakteristiku rodiny. Co je rodina a jaké jsou její funkce. Následuje rozpad rodiny a jeho důvody rozpadu. Na téma rodiny navážu tématem o rozvodu a charakteristikou střídavé péče. Stěžejní část práce tvoří kapitola o střídavé péči. Na úvod zmiňuji zákon o střídavé péči, jak probíhá střídavá péče u nás v České republice a zmíním pro porovnání i střídavou péči ve vybraných zahraničních zemích. Další menší podkapitolou střídavé péče budou faktory a příčiny střídavé péče. Závěr teoretické části bude tvořit kapitola o dopadu střídavé péče na dítě v jednotlivých vývojových etapách. Poté se budu v diplomové práci věnovat praktické části, ve které si stanovím výzkumný cíl. Další část budou tvořit rozhovory o střídavé péči a jejím dopadu na výchovu a vzdělání žáků s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence. Pro splnění cíle je zvoleno ještě dotazníkové šetření. Rozhovory a dotazníkové šetření doplní popis střídavé péče v praxi.

Na základě dostupné literatury jsem si vybrala několik titulů a článků, které pro svoji práci použiji a zmíním v seznamu použité literatury. Vybranou literaturu cituji dle normy ČSN ISO 690.

1 Úvod

Důvodem zvolení tématu diplomové práce bylo přiblížit systém střídavé péče, změny chování a výsledky prospěchu žáků. Cílem diplomové práce je přiblížit problematiku střídavé péče ve výchově a vzdělání dětí. Teoretická část obsahuje charakteristiku rodiny, co rodina znamená a jaký má význam. Další velice významnou kapitolu tvoří charakteristika střídavé péče, přiblížení a vysvětlení pojmu, jaký vliv má na vývoj dětí, ale i na rodiče. Následuje zákon zabývající se střídavou péčí v České republice, formy střídavé péče a porovnání střídavé péče u nás a ve vybraných zahraničních zemích. Pokračování práce tvoří faktory ovlivňující střídavou péči, jako je věk, pohlaví a cestování mezi rodinami. Dále navazuje kapitola působení na žáka rodiči a učiteli. Teoretickou část zakončí dopad střídavé péče na dítě v jednotlivých vývojových etapách, a to od novorozeneckého období do staršího školního věku. Závěr diplomové práce bude tvořen praktickou částí. V úvodu praktické části proběhne seznámení s cílem diplomové práce a zvolením pomocných výzkumných otázek a stanovení předpokládaných výsledků. Následovat bude hloubkový rozhovor s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence na základní škole a rozbor jejich jednotlivých odpovědí, dále naváže dotazníkové šetření určené pro třídní učitele stejné základní školy, týkající se žáka ve střídavé péči a stanovení hypotéz. Hloubkový rozhovor a dotazníkové šetření se doplní o popis střídavé péče v praxi. V závěr praktické části se objeví výsledky a vyhodnocení hloubkového rozhovoru a potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz.

2 Teoretická část

Cílem teoretické části je přiblížit základní pojmy týkající se střídavé péče a přiblížit základní problematiku, na kterou naváže praktická část a splnění cíle. Jedná se například o pojmy jako rodina, rozvod. Důležitou částí je charakteristika střídavé péče (zákon o střídavé péči, faktory ovlivňující střídavou péči a její formy). Pro zajímavost a porovnání doplní charakteristiku střídavé péče kapitola Střídavá péče v zahraničí. V teoretické části se vychází z odborné literatury a odborných internetových článků a občanského zákoníku. Nejvíce došlo k využití literatury od Hartla a Špaňhelové.

2.1 Rodina

Popsat konkrétní definici pojmu rodina je velice problematická věc. Definice se může lišit na základě přístupů různých vědních disciplín, jako je například sociologie, psychologie, právo nebo demografie. Literatura uvádí, že nejen na základě přístupů vědních disciplín, ale i na základě různých aspektů se může definice rodiny lišit. Například v psychologickém slovníku je rodina definována následovně: „*Společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.*“¹. Dále definici rodiny zmiňuje ve své knize i Josef Výrost. „*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.*“²

Za rodinu se bere skupina, která poskytuje všem svým členům akceptaci lidské existence, sociální i hmotné prostředí, pomáhá se zajištěním životních potřeb, a podporu. Rodina je článek, který zprostředkovává pronikání do makrosociálního prostředí.³

Rodina prošla během své existence mnoha změnami. V dnešní době tráví rodiče mnohem více času v práci než dříve. Kvůli tomu tráví děti s rodiči méně času. Děti jsou více

¹ HARTL, P., H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. Praha: Portál, 2000, s. 512. ISBN 80-7178-303-X.

² VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. Praha: Portál, 1998, s. 304. ISBN 80-7178-269-6.

³ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s, r, o., 2001, s. 19. ISBN 80-86432-11-4.

umísťovány do kroužků nebo funkci rodičů přebírají prarodiče. V dnešní době zaniká vícegnerační model, a tak děti nevidí, jak se rodiče starají o prarodiče, a často mají s prarodiči omezenější vztahy. To ale může být dáno migrací z vesnic do měst za prací. Dalším znakem změny je velký technologický pokrok, který omezuje mezilidské vztahy a komunikační schopnosti i v rodině. Uvádí se, že jedním ze znaků je také snížení vlivu náboženství. Rodiny už společně nechodí na mše, netráví spolu neděle a nepomáhají si tak jako dříve.⁴

Ze sociálně psychologického hlediska platí několik základních funkcí rodiny. V současné době je mnoho rodin, které tyto znaky nenaplnují a nepodporují. Myslím, že je to často dáno tím, v jaké rodině vyrůstal rodič dítěte. Vše se liší kulturou rodiny, jejich zvyky a tradicemi. Jsou ale i tací, kteří žili mimo níže zmíněné znaky, ale sami se snaží dát svým dětem mnohem více, než se dostalo jim.

První funkce rodiny je biologicko-reprodukční funkce, která je vysvětlena jako plození dětí. Všem je známo, že bez této funkce by rodina nemohla existovat. Druhá funkce je označována jako ekonomicko-zabezpečovací. Zde se rodina stará o zabezpečení dítěte do takové míry, do jaké je to pro ni možné. Třetí funkci můžeme označovat jako emocionální. Ta je pro dítě velice důležitá. Rodiče sdílí se svým dítětem pocity, o kterých mohou dále mluvit, pomáhají mu je vyjadřovat. Dítě je zahrnuto láskou, která má své mantinely. Poslední funkce je označována jako socializačně výchovná. Ta je vysvětlena jako výchova dítěte k jistotě v prostředí, kde se pohybuje. Jejím smyslem je připravit dítě na společnost mezi ostatními dětmi a dospělými.⁵

Nejnámější model rodiny je nukleární rodina. Jedná se o rodinu, kterou tvoří matka, otec a děti. Matka ve většině případů přijímá své dítě ihned po porodu. Vnáší do jejich vzájemného soužití lásku, jistotu a ochranu. Dalším důležitým prvkem je vzájemná komunikace. Díky komunikaci dochází ke snižování strachu a obav z něčeho neznámého, jako může být například střídavá péče. Dítě si odnáší model ženské role do svého budoucího života. Dcery si často odnáší podobné chování a příklad z matčina života. Chlapci si obvykle podle toho vybírají partnerku. Role matky je v životě dětí opravdu důležitá už od narození. Tím se nijak nesnižuje role otce. Otec s dítětem neprožije tolik času jako matka, ale i přesto dává dítěti čas, který je důležitý proto, aby se poznali, zažívali spolu nejrůznější situace a hru. Důležitý je čas s dítětem jak aktivní, tak i pasivní. Čas, kdy dítě vnímá rozhodnost,

⁴ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 11-12. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁵ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 12. ISBN 978-80-247-3181-0.

řešení situací, jeho chování k matce a z toho všeho si bere do budoucna příklad. Není tomu tak, že by otec nedával dítěti to, co matka, jen mu to dává jiným stylem. Do jejich vztahu také vnáší lásku, komunikaci a ochranu. I z otce si bere dítě příklad do budoucna. Matka ani otec by neměli v rodině potlačovat významnost toho druhého a už vůbec ne dítěte, proto jsou to rodiče a měli by působit jednotně. Pokud tak nepůsobí, vyvolávají v dítěti jen zmatek, a to hlavně v raném věku. Naopak v pubertálním věku si dělá dítě názory samo. Všechny názory a úsudky jsou ovlivněny podle prostředí, ve kterém dítě vyrůstalo. Dětem rychle dojde rodičovská nejednota a často toho mohou zneužívat. Pak dochází mezi rodiči ke konfliktu, což dítěti přináší nejistotu. Proto by se rodiče měli zamyslet, jak být jednotní, i když je to občas obtížné. Pokud se rodiče nerespektují, měli by společně respektovat alespoň své dítě a přinášet mu do života lásku.⁶

Nukleární rodina disponuje několika vývojovými fázemi. Významnou a první fází pro vznik a fungování rodiny označujeme jako adaptační období. Jedná se o soužití dvou partnerů, kdy se partneři postupně poznávají a seznamují se životním stylem a osobnostními rysy. V tomto období si partneři vytvářejí společný životní styl, řeší otázky hospodaření a vytvářejí si společný žebříček hodnot. Partneři postupně vyzrávají a chtějí přijmout své další životní role, jako jsou role rodičovské. Tímto obdobím se pokládají základy rodiny. Druhá fáze nukleární rodiny nastává po narození dítěte. Pozornost partnerů neboli rodičů se přenáší na potřeby, vývoj a výchovu jejich dítěte. Výraznou změnu v životě pociťuje obzvláště matka, která je s dítětem několik měsíců v těsné blízkosti. Dá se říci, že tato etapa prověřuje schopnosti empatie vůči partnerovi, organizační schopnosti a kooperaci partnerů. V této etapě dochází často k rozpadu rodiny z důvodu nezralosti a neschopnosti přijmout nové životní role. Často tak dochází u partnerů, kteří měli zkrácenou adaptační fázi, například z důvodu gravidity. Po narození dítěte následuje třetí fáze, ve které dochází k výchově dětí. V tomto období se děti začleňují do kolektivu, matky se vrací do zaměstnání a navazují společenské kontakty. Začíná docházet k celkové změně životního způsobu celé rodiny. V této fázi dochází hlavně k vývoji rodiny a formování rodinných koalic. Postupem času dochází k řešení těžších životních událostí, kde se projeví soudržnost a stabilita rodiny. Zároveň s postupujícím věkem dítěte dochází k navrácení zájmů obou rodičů, k více volnému času, který mohou trávit spolu a udržovat partnerský život v souladu. Děti postupně dorůstají do věku, kdy odchází z domova, což je zahrnuto do čtvrté fáze nukleární rodiny.

⁶ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 17-23. ISBN 978-80-247-3181-0.

Toto období může být komplikované pro oba rodiče, kdy může dojít k odcizení partnerů. Po odchodu dětí z domova následuje poslední etapa, a to etapa, kdy rodiče žijí opět sami. Dochází k znovupoznání, ke změně životního stylu, hledání smyslu života a nových hodnot. Tato etapa je brána především jako snaha stihnout plány a aktivity, období rekapitulující a hodnocení toho, co bylo. Velkou roli v této etapě hraje rodina dětí, i když nežije společně s nimi.⁷

Autoři se shodují na tom, že nejdůležitějšími faktory rodiny jsou harmonie, funkčnost, stabilita, jasně vymezené role, komunikace a způsoby vyjadřování konfliktů. V dnešní době je považována za významnou soudržnost rodiny. Takzvaná zdravá a funkční rodina umožňuje emoční blízkost, samostatnost a zodpovědnost. Fungující rodiny jsou schopny řešit a reagovat na nejrůznější životní situace. Z toho vyplývá, že za nejvyšší hodnotu se dá považovat stabilita rodiny v nejtěžších chvílích života jedinců.⁸

Dalším modelem je nefungující rodina. Často se jedná o rozpad rodiny daný rozvodem nebo rozchodem rodičů dítěte. K nefungující rodině často dochází z důvodu hádek a sporů, z alergie jednoho rodiče na druhého, což vede k rozhodnutí od sebe odejít. V tomto případě jsou rodiče často naštvaní, křičí, vylévají si zlosti na dítěti, to však za nic nemůže. Dítě není tím, kdo hádku vyvolal, ale tím, koho hádka ovlivňuje. V dítěti je vyvolána nejistota, úzkost, vztek, pláč a pocit samoty. Může dojít k tomu, že chce dítě hájit jednoho z rodičů, nejčastěji to bývá ale matka. Děti jsou tichými pozorovateli, kteří cítí, kdo hádky vyvolává častěji, kdo se chová hrubě k druhému rodiči, a to vše může ovlivnit budoucí vztah k rodičům. Například dojde-li ke střídavé péči, dítě může odmítat čas určený s jedním z rodičů. Dojde-li k rozvodu nebo rozchodu rodičů, měli by rodiče své dítě informovat a vysvětlit jim, co se děje.⁹

Rodina je podle mě nejdůležitějším článkem v životě dítěte. Rodina poskytuje dítěti ochranu, bezpečí a domov. Velký vliv má na dítě v každé životní etapě. Pomáhá dítěti vytvářet hodnoty a normy, je pro něj velkým vzorem. Rodina ovlivňuje jeho budoucí volbu života, výběr partnerů a způsob žití.

⁷ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Vyd. Praha Portál, 1998, s. 314-320. ISBN 80-7178-269-6.

⁸ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Vyd. Praha Portál, 1998, s. 310. ISBN 80-7178-269-6.

⁹ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 29-31. ISBN 978-80-247-3181-0.

2.1.1 Rozvod

„Při sociální práci či jednání soudu není možno předpokládat, že rozvádějící se rodiče se budou chovat zrale a zodpovědně. Naopak svou osobnostní zralost pro střídavou výchovu musejí rodiče úřadům a soudu prokázat. Soud s úřady pak posoudí, do jaké míry jsou představy rodičů realistické a zda fakticky nepoškozují dítě, přičemž je třeba přihlídnout k jeho přání a směřování.“¹⁰

Rozpad rodiny je krajním řešením partnerské krize. Před rozvodové stádium je charakterizováno jednostrannou nebo oboustrannou nespokojeností partnerů, nenaplněním vzájemného očekávání. Každý pár zakládá rodinu právě na základě očekávání a pokud nejsou z různých důvodů naplňována, dochází ke zklamání a nespokojenosti. Partneri často řeší tuto situaci zvýšeným pracovním nasazením, hledáním zájmů mimo rodinu. Toto období trvá přibližně rok až rok a půl, než se partneri odhodlají k dalšímu kroku, jako je rozvod.¹¹

V České republice je dlouhodobý průměr třicet tisíc rozvedených manželství ročně.¹²

Podle psychologického slovníku od Hartla je rozvod zrušení manželství rozhodnutím soudu. Je to výsledek dlouhotrvajících rozporů. Často prochází třemi následujícími stádii. Jedním ze stádií je manželský nesoulad a neschopnost vyřešit rozpory kompromisy. Druhá fáze je popisována jako manželský dlouhodobý rozvrat a postihuje základní funkce rodiny (ekonomickou, emoční a výchovnou). Jako třetí fáze se uvádí rozvod jako formální právní ukončení. Podle statistik se jedná nejčastěji o rozdílnost povah, alkoholismus a nevěru jednoho z manželů, ale také o finanční stránku rodiny, neschopnost gravidity nebo trestnou činnost. Jak je uváděno ve většině zdrojů, rozvodem jsou nejvíce postiženy děti. Dochází ke ztrátě širší rodiny a k jednomu ze životních vzorů. Děti přicházejí o pocit bezpečí, lásky a jistoty.¹³

Rozvod je velmi traumatická a bolestná událost pro všechny zainteresované. O to více pro děti. Děti hůře chápou, co se stalo a k jaké situaci právě dochází. Často dochází k tomu, že děti jsou si nejisté a domnívají se, že právě ony jsou důvodem rozpadu rodiny a následky stresu si s sebou nesou do budoucnosti. Po rozvodu se u dětí může projevat

¹⁰ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu* [online]. © 2009 [cit. 2022-09-1]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

¹¹ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Vyd. Portál, 1998, s. 333-334. ISBN 80-7178-269-6.

¹² NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě*. Vyd. Portál, 2013, s. 15. ISBN 978-80-262-0342-1.

¹³ HARTL, P. *Psychologický slovník*, Vyd. Portál, 2000, s. 516. ISBN 80-7178-303-X.

negativismus, impulsivita a agresivita. Tyto projevy u dívek v porozvodovém období slábnou a ustávají dříve než u chlapců. Výsledky výzkumů dokazují, že děti snášejí porozvodové období lépe, pokud je dodržován a udržován pozitivní vztah k oběma rodičům. Proto by se měli rodiče cíleně snažit a vycházet si vstřícně.¹⁴

Zákon o rodině umožňuje rozvod dvěma způsoby. Jedná se o rozvod smluvený nesporný nebo o rozvod sporný. Ve smluveném rozvodu se jedná o ukončení manželství po době kratší než jeden rok, kdy se k žádosti připojí oba manželé. Soud vychází ze stanoviska obou manželů, a proto nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství bez problémů rozvede. Mají-li manželé nezletilé děti, je potřeba soudu předložit určité dokumenty pro schválení dohody o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. U smluveného rozvodu se předpokládá, že se manželé dohodnou na majetkovém vypořádání, ale i na vztazích k dětem. Nedojde-li ke smluvenému rozvodu, soud zkoumá, kdo z manželů rozvrat manželství zavinił. Soud zjišťuje, zda je manželství trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželství. Dále se zaměřuje na příčiny rozvratu vzhledem k nezletilým dětem. Žádné manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí. Úpravou se předpokládá, že soud rozhodne o výši výživného a komu bude dítě svěřeno do výchovy. Jak je obecně známo, zájem dítěte je nejdůležitější, proto ho soud sleduje a bere v potaz. Proto bylo dítě často svěřeno do výhradní péče matky. Hlavním důvodem bylo, že dítě potřebuje zvýšenou péči, kterou mu je schopna zajistit především matka. Do své péče mohl dítě získat i otec, ale jen velmi zřídka. Často muselo dojít k označení neschopnosti matky postarat se o dítě, aby měl otec šanci. Do péče otců se svěřují děti vyššího věku, kdy nepotřebují takovou péči matky.¹⁵

Role při rozvodu jsou dvě, a to role navrhovatele a obránce vztahu. Navrhovatel je ten, kdo odchází a obránce ten, kdo se snaží vztah zachránit či obnovit. Rozvod je podle mého názoru až poslední možností rodičů. Rodiče by se měli snažit udržet rodinu pohromadě co nejdéle a nenabourat dítěti domov. Pokud stojí o rozvod oba rodiče, měli by brát v úvahu děti, kterých se to dotkne nejvíce, ačkoliv to si mnoho rodičů nepřipouští. Jak je uváděno ve zdrojích, na prvním místě má být dítě, kterého by se měla situace dotknout co nejméně. Rodiče by si měli ujasnit formu budoucí péče o dítě a jak zachovat v životě dítěte oba rodiče,

¹⁴ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001, s. 36. ISBN 80-86432-11-4.

¹⁵ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Vyd. Grada, 2002, s. 98-99. ISBN 80-247-0217-7.

rodiče splňují všechna kritéria přibližně stejnou měrou. Z toho vyplývá, že ne vždy může dojít ke střídavé péči.¹⁸

„Při rozhodování o svěřeni do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“¹⁹

Judikatura Ústavního soudu se zaměřila na okolnosti, které mohou mít vliv na střídavou péči. Proto následně vymezila určité okolnosti, které mají na rozhodnutí vliv. Protože existuje mnoho okolností, které mohou a mají na střídavou péči vliv, jsou řazeny do dvou skupin. Do první skupiny jsou řazeny okolnosti, které nespĺňují takzvaný čtyřstupňový test. Do této skupiny patří například rodič odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody; rodič, který spáchal fyzické nebo psychické násilí na dítěti; rodič, který je závislý na drogách, lécích nebo alkoholu; rodič, jemuž jsou diagnostikovány psychické problémy; dítě, které je doposud kojeno. Do druhé skupiny patří okolnosti, které jsou brány v úvahu až po splnění čtyřstupňového testu. Avšak i přes splnění testu nezaručuje nařízení střídavé péče. Patří sem například velká vzdálenost bydlišť rodičů; ve výjimečných případech špatná komunikace mezi rodiči; zdravotní a psychický stav dítěte (nervově labilní dítě).²⁰

Čtyřstupňový test je soudy prováděn pouze tehdy, pokud mají oba rodiče vážný a upřímný zájem o střídavou péči o dítě. Jedná se o test vhodnosti, skládající se ze čtyř kritérií. Prvním kritériem je existence krevního pouta mezi rodičem usilujícím o svěřeni do péče a dítětem. Druhé kritérium zaručuje zachování rodinných vazeb v případě svěřeni dítěte

¹⁸ BUČKOVÁ, A. *Střídavá péče jako postulát, ze kterého není úniku?* [online]. © 2022 [cit. 2022-09-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-jako-postulat-ze-ktereho-neni-uniku-114836.html>

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 2020-01-29], Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2_§_907.

²⁰ EXNEROVÁ, N. *Okolnosti mající vliv na rozhodnutí* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z <https://stridavka.cz/kriteria-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-11/>

do péče. Předposledním kritériem je schopnost osoby zajistit řádný vývoj dítěte a jeho fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby. Čtvrtým a zároveň posledním kritériem je zájem dítěte. Ten je neustále uváděn a připomínán v každé literatuře jako nejdůležitější. Ovšem všechna zmíněná kritéria jsou si před soudem rovna a nejsou hierarchicky postavena. Dojde-li k tomu, že jeden z rodičů splňuje výrazně lépe všechna kritéria, je v nejlepším zájmu dítěte být svěřeno do péče právě tohoto rodiče. Logicky z toho tedy vyplývá, že pokud oba rodiče naplňují kritéria přibližně stejně, bude dítě s velkou pravděpodobností svěřeno do střídavé péče. Ústavní soud ale připomíná, že je důležité zhodnotit i individuální okolnosti případu. Čtyřstupňový test je orientační a všechna kritéria může vyvrátit nesouhlas dítěte nebo jeho specifický zdravotní stav. Ústavní soud tímto čtyřstupňovým testem dal veřejným soudům vodítko, jak postupovat v případě rozhodování o střídavé péči. Nejdříve je tedy úkolem soudu zjistit zájem obou rodičů o střídavou péči a pak zvolit test.²¹

Další okolností neboli kritériem, kterým se musí soud řídit, je názor dítěte. Za předpokladu, že je dítě rozumově vyspělé a je schopno vyjádřit svůj názor, je nutné nakládat s tím, jako se základním vodítkem. Za rozumové a emocionálně vyspělé dítě je bráno dítě ve věku od dvanácti let, ale dle judikatury je dítě schopno sdělit svůj názor už v deseti letech. V tomto případě je nutné svůj názor sdělit před soudem, nebo prostřednictvím sociálně-právní ochrany dětí. Názor dítěte musí brát obecné soudy vážně, avšak není možné, aby soudy postavily rozhodnutí pouze na názoru dítěte, bez ověření ostatních kritérií.²²

Přednost před soudním rozhodnutím by měla mít vždy dohoda rodičů. Snáze se rodiče přizpůsobí vzájemným požadavkům. Vždy, když se rodiče dokážou domluvit na zásadních věcech, bude to pro dítě menší psychická zátěž.²³

Pokud opravdu dojde k domluvě nebo k rozhodnutí soudu o střídavé péči, úřady musí prověřit, zda péče o dítě opravdu probíhá a dítě není u jednoho z rodičů vychováváno jinými lidmi než rodičem. Příčinou je často velká vytíženost a zaměstnanost rodičů, kdy se

²¹ EXNEROVÁ, N. *Čtyřstupňový test vhodnosti střídavé péče* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/kriteria-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-6/>

²² EXNEROVÁ, N. *Názor dítěte* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/kriteria-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-10/>

²³ NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě*. Vyd. Praha: Portál, 2013, s. 160. ISBN 978-80-262-0342-1.

o výchovu dítěte pak stará například prarodič nebo jiné příbuzenstvo. V tomto případě by mělo dojít ke zrušení střídavé péče a dítě svěřit do péče výlučné.²⁴

2.2.2 Střídavá péče v ČR

Střídavá péče je jedna z forem výchovy dítěte po rozvodu nebo rozchodu obou rodičů. V naší republice je poměrně krátce a neustále se jedná o nové a velké téma, které mi přijde, že rozděluje společnost na dvě poloviny. Během mého působení ve školství pozoruji velký nárůst dětí zařazených do střídavé péče. Zajímavostí je, že pedagogové očekávali, že děti budou problémové. Ve skutečnosti byli problémoví pouze rodiče, kteří se nebyli schopni domluvit, nekomunikovali a své problémy řešili přes školu.

Do střídavé péče bylo v roce 2005 svěřeno čtyři sta třicet dva dětí, v roce 2006 se jednalo o pět set čtyřicet dva chlapců a dívek. Následující roky se čísla jen zvyšovala. V roce 2010 bylo soudy přiřazeno až osm set šedesát sedm dětí. V roce 2021 bylo do střídavé péče rozhodnutím soudu svěřeno 9,74 % dětí a na základě dohody rodičů 14,56 % dětí.²⁵

Co je vlastně střídavá péče? Do roku 1998 bylo jediným řešením svěřeni dítěte do péče jednoho rodiče, tzv. výhradní péče. Děti byly svěřovány především do péče matky v poměru deset ku jedné. Bylo to dáno tím, že o svěřeni do péče žádá výrazně více matek než otců. Pro rodiče je ze zákona dána varianta střídavé péče. Střídavá péče je označována jako svěřeni dítěte v určitém čase do výchovy jednoho rodiče a následně do výchovy druhého rodiče ve stejném časovém rozsahu. O svěřeni rozhoduje soud, který určuje práva a povinnosti rodičů. Délka časového rozsahu není zákonem vymezena. Často jeden z rodičů se střídavou péčí nesouhlasí. Jeden z rodičů se tedy podřizuje a druhý se s rozsudkem ztotožňuje.²⁶

Střídavá péče je stanovena již výše zmíněným zákonem. Soud vymezuje práva a povinnosti obou rodičů v jejich vyměřeném čase. Na domluvě rodičů je, jakou délku

²⁴ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online]. © 2009 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

²⁵ NOVOTNÁ, K. *Stále více dětí žije ve střídavé péči nebo u otce*. [online]. © 2022 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozvod-deti-stridava-pece-vyživne.A220725_133022_domaci_knn

²⁶ NOVÁK, T. *Střídavá péče o dítě*. Vyd. Praha: Portál, 2013, s. 22-24. ISBN 978-80-262-0342-1.

střídavé péče navrhnou soudu. Kladné zkušenosti přinesla střídavá péče po měsících, je však možné časové intervaly zkrátit.²⁷

Ideálním stavem střídavé péče je, aby se mezi bydlišti rodičů nestěhovalo dítě, ale naopak rodiče. Tento stav je z 99,9 % atypický a jeho zranitelnost je v bezohlednosti rodičů, kterým vyhovuje cestování dítěte. V současné době se právníci i soudci přiklánějí k názoru nerovnoměrné střídavé péče. To je vysvětleno tak, že za střídavou péčí lze považovat i to, když je dítě u matky například tři týdny a u otce pouze jeden týden v měsíci. Co se týče vyživovací povinnosti, neplatí ji pouze jeden rodič. Výživné platí oba rodiče, a to dle svých dostupných příjmů a majetkových poměrů. Soud tedy vyměřuje výživné oběma stranám. Zde mají právo oba rodiče na rozhodování o využití finančních prostředků pro péči a výchovu.²⁸

Muži v dnešní době čím dál častěji žádají o svěřeni dítěte do své výhradní nebo střídavé péče. Výhradní péče otce je velice často soudy zamítnuta, proto se snaží dosáhnout střídavé péče mezi ním a matkou dítěte. Po rozvodu rodičů je často vymezení času otce a dítěte na jeden víkend v měsíci jednou za čtrnáct dní. Ale žádný otec nechce být vyřazen ze života svého dítěte a mít pouze dva dny na jeho výchovu. Stejně tak jako matka se chce o své dítě starat, chránit ho, pečovat o něj a patřit do jeho života. Proto je střídavá péče jakýmsi částečným řešením ve vztahu k oběma rodičům. Oba rodiče musí respektovat jeden druhého, a právě schopnost vyjít si vstříc, hledat kompromisy a schopnost obou rodičů kooperace je předpokladem úspěšné střídavé péče.²⁹

Aby ke střídavé péči mohlo vůbec dojít, musí být podán návrh na střídavou péči jedním z rodičů. Návrh se podává u soudu, který si vede spis o nezletilém dítěti, pod jehož jurisdikci dítě spadá. To je ovlivněno trvalým místem bydliště. V návrhu musí návrhovač uvést všechny náležitosti, jako jsou jméno a příjmení, datum narození, rodné číslo, trvalé bydliště matky i otce. Tyto údaje musí být uvedeny i o nezletilém.³⁰

²⁷ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001, s. 39-40. ISBN 80-86432-11-4.

²⁸ *Jak žádat střídavou péči o dítě*. [online]. © 2020 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>

²⁹ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001, s. 39. ISBN 80-86432-11-4.

³⁰ *Jak žádat střídavou péči o dítě*. [online]. © 2020 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>

Jak už bylo výše zmíněno, důležitý je zájem dítěte a splnění kritérií, proto je střídavá péče považována za zájem dítěte a soudní řízení je osvobozeno od soudního poplatku. Soud při řízení klade důraz na důkaz skutečnosti, že dítě má u rodiče zajištěné zázemí. Za zázemí je považován psací stůl, postel, vlastní pokoj, škola a kroužky. Dále soud přihlíží na citové vztahy k ostatním členům rodiny. Ovšem odpor ze strany jednoho z rodičů formou ovlivňování dítěte může danému rodiči uškodit.³¹

Předpokladem dobrého fungování a průběhu střídavé péče je dobrý vztah obou rodičů a stejný zájem na výchově dítěte. Nejlepší pro dítě je, aby rodiče měli stejný nebo podobný přístup k výchově. Jedná-li se o dítě školního věku, je důležité snažit se zachovat školní docházku jen v jedné škole a možnost pokračovat ve svých mimoškolních aktivitách. Dítě tak není vytrženo ze svého každodenního režimu. Zajímavou otázkou k řešení pro úspěch střídavé péče je každodenní život dítěte. Zůstává-li dítě nadále v jedné škole a má-li možnost věnovat se svým mimoškolním aktivitám, musí se rodiče domluvit, jaký systém si nastaví, zda bude mít dítě u každého z rodičů své věci nebo se bude po každém intervalu stěhovat se vším učením a oblečením, kdo z rodičů bude s dítětem nakupovat základní potřebné věci. Nejedná se jen o tyto praktické věci, ale i o to, kde bude mít dítě trvalé bydliště, což je velice důležité pro další sociální dávky, nebo kdo z rodičů bude uplatňovat daňové zvýhodnění.³²

Jedním z důkazů zralosti rodičů je dohodnout se na průběhu a vzít na sebe povinnosti a závazky plynoucí ze střídavé péče. Pokud nejsou schopni se domluvit na zásadních věcech, které byly už výše zmíněny, není vhodné střídavou péči nařídit. Schopnost domluvit se na průběhu znamená, že se oba rodiče dostali do poslední fáze vyrovnání se s rozvodem nebo rozchodem.³³

Pokud jsou rodiče schopni se domluvit na formě a průběhu střídavé péče, mělo by předávání dítěte proběhnout v klidu. Rodiče by si měli sednout a popovídat si o plánech do budoucna, o současných problémech nebo situacích, které byly potřeba řešit. Jedná se o předání dítěte s překryvem. Dítě pak vidí, že mezi rodiči není žádný boj a naschvály. To

³¹ *Jak žádat střídavou péči o dítě.* [online]. © 2020 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>

³² JAKLOVÁ, H. *Střídavá péče – situace v ČR.* [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>

³³ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu.* [online]. © 2009 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

vše pomáhá k výchově a dobrému psychickému stavu dítěte. Pro střídavou péči by neměli být vhodní ti rodiče, kteří vystrčí své dítě z auta, a to jde samo do druhého auta k druhému rodiči. V tomto případě cítí dítě napětí, nechut' a možná nějaké boje mezi rodiči.³⁴

Další velkou otázkou střídavé péče je délka stráveného času u obou rodičů. Výše bylo zmíněno, že právníci a soud se přiklánějí i k nerovnoměrné střídavé péči. Ovšem nejčastěji se jedná o délku jednoho týdne nebo čtrnácti dnů. Po domluvě mohou rodiče navrhnout i mnohem delší intervaly, jako je měsíc nebo čtvrt roku. Takto dlouhé intervaly ale nedoporučují psychologové, a to například z důvodu stesku u mladších dětí.³⁵ Podle Klimeše je přijatelným kompromisem týdenní cyklus. Delší doba, než je čtrnáct dní, už spíše připomíná střídavé svěřování dítěte do výlučné péče rodiče. Za výjimku je považována střídavá péče, kdy je dítě během školního roku s jedním z rodičů a letní prázdniny tráví s druhým rodičem. Tento model ale není vhodný u dětí předškolního věku z důvodu dlouhé separace. Proto je střídavá péče nejlepší, když se podobá co nejvíce přirozenému životu. Střídavá péče je správně fungující a správně nastavena, pokud nejsou u dítěte zpozorovány poruchy přizpůsobení se při přechodu z jednoho prostředí do druhého.³⁶

Podle průzkumu provedeného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí považuje asi polovina lidí střídavou péči za nejvhodnější. A protože je střídavá péče čím dál častější, chce ministerstvo spravedlnosti zohlednit výši výživného na dítě. Výše výživného by se tak měla odvíjet i od času stráveného s dítětem. Nyní jsou rodiče povinni si posílat navzájem výživné, a to ve výši podle jejich dosavadních příjmů. Pokud ale mají oba rodiče podobný příjem a o dítě se starají stejně, je možnost, že by vzájemné posílání výživného bylo zrušeno.³⁷

Podmínky pro úspěšné zvládnutí střídavé péče nejsou pro rodiče jednoduché, ale zároveň by měly být samozřejmé. Některé podmínky výše už zazněly, ale zde budou všechny shrnuty. Jednou z podmínek je schopnost domluvit se na střídavé péči ve prospěch dítěte.

³⁴ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu*. [online]. © 2009 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

³⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Střídavá péče velebná i prokřinaná*. [online]. © 2015 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-prokřinana>

³⁶ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2022-09-1]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

³⁷ NOVOTNÁ, K. *Stále více dětí žije ve střídavé péči nebo u otce*. [online]. © 2022 [cit. 2022-09-2]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozvod-deti-stridava-pece-vyzivne.A220725_133022_domaci_knn

Dítě se nemá nikdy dostat do role prostředníka v konfliktech mezi rodiči. Všechny konflikty si rodiče mají vyřešit před začátkem střídavé péče. Mezi konflikty se například řadí rozdílnost ve výchově. Proto jednou z dalších podmínek je domluvit se na podobných výchovných principech, které budou využívat při samotné výchově. Pro dítě může být ze začátku velice matoucí to, že mu jeden rodič něco dovolí a druhý ne. Děti toho v pubertě dokážou velice zneužívat. To může vést k hádkám mezi rodiči a ke konfliktu. Následně mohou rodiče očerňovat jeden druhého před dítětem, k čemuž by nemělo docházet. I toto je jednou z podmínek pro úspěšné fungování. Rodiče mají se svými dětmi mluvit o problémech, vysvětlit jim proč se to děje a proč se to stalo. Nebát se společně stýkat a mluvit o zkušenostech v jejich týdnu a o výchovných problémech. S tím souvisí pravidelné informování o tom, co se stalo při pobytu u jednoho z rodičů, například pokud bylo dítě nemocné nebo dostalo špatnou známku a nejde mu konkrétní látka. Mezi rodiči by měla být důvěra a pravdomluvnost, dítě velice dobře pozná, pokud je mezi rodiči napětí nebo si lžou. S pravdomluvností souvisí také vzájemná tolerance a respekt. Tímto si bere dítě příklad do budoucna. Jednou z dalších podmínek je umět využívat chvíle společně s dítětem a starat se o něj. Nemělo by docházet k předhánění, který z rodičů dá dítěti více, a bojovat o jeho lásku. Podmínek je mnoho, ale ráda bych ještě zmínila situaci, kdy má rodič nového partnera. Pokud žije rodič už s jiným partnerem či partnerkou, neměly by být dítěti hned podsouvány a vnucovány postoje a názory partnera. Dítě si musí nejdříve najít cestu k druhému partnerovi a vzájemně se seznámit. Někdy je tato podmínka jedna z nejsložitějších. Partner si s dítětem nemusí porozumět, nebo může mít jiný pohled na jeho výchovu. Poté se může vše, co rodiče společně ve střídavé péči budovali, zborit.³⁸

Ve všech dostupných zdrojích se objevují klady a zápory střídavé péče, jak by nejlépe měla probíhat, jak je důležitý názor dítěte na tuto situaci a jak si s ní dítě poradí. Může nastat situace, že dítě se střídavou péčí nesouhlasí a je proti. Například si dítě nepřeje střídavou péči z důvodu partnera nebo partnerky jednoho z rodičů. V tento okamžik by měl zasáhnout soud, aby nebylo dítě do takového styku nuceno. Jak uvádí pan doktor Klimeš: *„dítě starší dvanácti let má mít právo veta, co se týká střídavé péče a styku s partnerem rodiče. U mladších dětí je to komplikovanější. K názoru dětí se přihlíží a zkoumá se intenzita odporu vůči partnerovi nebo střídavé péče. Odpor dítěte je třeba řešit hlavně s rodiči, protože to oni*

³⁸ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Střídavá péče o děti po rozvodu* [online]. © 2005 [cit. 2022-09-1]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>

*mohou u dítěte změnit názor. Může dojít i k opaku, kdy si dítě střídavou péčí přeje. Přání je akceptovatelné, ale musí s ním souhlasit i rodiče.*³⁹

2.2.3 Klady a zápory střídavé péče

Mezi klady střídavé péče patří to, že se otcům dovoluje udržovat s dětmi intenzivní a hodnotný vztah. Otcové si jsou často s dětmi mnohem blíže a prožívají s nimi vše důvěrněji. Tento vymezený čas otce i matky jim dává možnost své dítě opravdu vychovávat. Výhodou pro dítě ve střídavé péči je, že má nadále ve svém životě oba rodiče, na které se může obrátit.⁴⁰

Za velkou výhodou střídavé péče oproti jiným formám péče o dítě je, že dítě pokračuje rodinný život a cítí lásku obou rodičů. Dítě vnímá, že je situace spravedlivá a ani jeden z rodičů není méně oblíbený a méně navštěvovaný. Dochází k tomu, že dítě se cítí méně provinile, když se střídá u obou rodičů, a nemá pocit, že by mohlo být důvodem rozvrácení rodiny. Chlapci mají stále svůj mužský vzor a dívky mají nadále svůj ženský vzor v rodině. Děti neberou rozvod jako velkou událost, protože ví, že budou nadále a pravidelně se svými rodiči, nehrozí tedy tolik odcizení se od jednoho z rodičů. Ze začátku dítě vnímá oba rodiče stejně, žádný z nich není oblíbený, dítě se těší na toho druhého, sdílí své zájmy, vzdělání, vnímá společný výchovný cíl a cítí podporu obou rodičů. To se ale postupem věku může samozřejmě zhoršit a přejít z kladů do záporů. Toto je ovlivněno životní situací dítěte, jako je například výběr střední školy, změna zájmů, nalezení partnerů. Každý z rodičů se může postavit na jinou stranu dítěte a dochází k neschopnosti komunikace a spolupráce mezi rodiči. Pak se oblíbenost rodičů může měnit. Pokud je dítě už dost emocionálně a rozumově vyspělé, může dojít k obnovení řízení a podání žádosti o svěřeni do výhradní péče jednoho z rodičů.⁴¹

Díky střídavé péči si dítě vytváří obraz své budoucnosti, jak se chce jednou on/ona nebo jeho/její budoucí partner chovat. Právě díky střídavé péči vidí příklady chování a jednání v konfliktních situacích. Vidí, jak se chová muž i žena. Po takové zkušenosti se

³⁹ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu* [online]. © 2009 [cit. 2022-09-1]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁴⁰ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001, s. 40. ISBN 80-86432-11-4.

⁴¹ PADESATPROCENT.CZ. *Střídavá péče – situace v ČR* [online]. [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>

dítě může s chováním ztotožnit. Nebo naopak na základě zažití takové zkušenosti se může rozhodnout, že takovýmto způsobem se chovat a jednat nechce.⁴²

Podle názoru psycholožky Ilony Špaňhelové se dítěti, které je svěřeno do střídavé péče, nijak nezastaví a nezdeformuje jeho emocionální vývoj. Dítě nadále čerpá emoce od matky i otce, tak jak bylo zvyklé před střídavou péčí. Dále také uvádí, že dítě vstupuje do svého manželství zkušeně, na základě vlastní zkušenosti s oběma rodiči. Má se o co opřít a z čeho vycházet. Často pak tyto děti nechtějí pro své děti to, co zažívali oni.⁴³

Střídavá péče nemusí mít výhody jen pro děti, ale i pro rodiče. Tento výchovný model zaručuje rodiči, že není na výchovu, povinnosti a rozhodování sám, což může rodiči přinést jakousi úlevu a odpočinek. To se pak může projevit na efektivitě výchovy. Touto výhodou to pro rodiče ale nekončí. Při pobytu dítěte u druhého rodiče má druhý rodič více času sám pro sebe, může se věnovat více svému zaměstnávání, zvyšovat si kvalifikaci, věnovat se svým zájmům nebo dále studovat bez výčitek. Má více času na své přátele, čas na socializaci, případně na hledání nového partnera.⁴⁴

Mezi zápory střídavé péče patří často kritika měnícího se prostředí. Často je uváděno, že pravidelná změna prostředí je pro dítě velmi stresující, dítě je v nejistotě z toho, kam patří, a znemožňuje mu to navázat bezpečný vztah alespoň k jednomu z rodičů.⁴⁵

Za další zápory střídavé péče je považována ekonomická a časová náročnost jak pro dítě, tak pro rodiče. Dítě potřebuje u obou rodičů své zázemí, učebnice a školní pomůcky. Také jsou jako negativa uváděny zvýšené nároky na dítě s ohledem na častou změnu prostředí. Nejen na děti jsou kladeny vysoké nároky, ale také na rodiče, kteří spolu musí spolupracovat a komunikovat, i když mají zapotřebí své nároky a potřeby nadřazovat nad druhé.⁴⁶

⁴² ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa* [online]. © 2005 [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>

⁴³ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*. [online]. © 2005 [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>

⁴⁴ WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. Portál, 1996, s. 179-180. ISBN 80-7178-089-8.

⁴⁵ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s, r, o., 2001, s. 40. ISBN 80-86432-11-4.

⁴⁶ PADESATPROCENT.CZ *Střídavá péče – situace v ČR* [online]. [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>

Střídavá péče může probíhat i formou navštěvování dvou škol z důvodu velké vzdálenosti bydlišť rodičů, což může přinášet problémy se začleňováním se do kolektivu. Tyto děti mohou být brány kolektivem jako někdo, kdo má určité výhody, a někdo, kdo je jen cestujícím, který nepatří do kolektivu třídy. V těchto případech může docházet až k šikaně a je na škole, jak se k takové situaci postaví a dítě ve třídě uvede.⁴⁷

Negativem také může být adaptace na nové partnery rodičů, jak uvádí psycholog Tomáš Novák. Podle něj je přizpůsobení v této formě péče složitější než jindy. Dojde-li ke konfliktům, může dojít i k úvahám nebo vyhrožováním dítěte odchodem a změnou střídavé péče na výhradní péči. Tímto si vynucuje ustoupení od výchovných pravidel nastavených rodiči.⁴⁸

Další zápor osobně vnímám v nemožnosti zapojit se do mimoškolních aktivit, navštěvovat kroužky a jiná zájmová centra z důvodu odlišných bydlišť rodičů. Na základě vlastní zkušenosti vím, jak obtížné je najít si zájmovou aktivitu v procesu střídavé péče. Sestra cestovala mezi dvěma obcemi a neměla možnost se zapojit do kroužků. Například chtěla navštěvovat sbor dobrovolných hasičů v místě bydliště matky. Při pobytu u otce nastal problém, který bydlí o deset kilometrů dál. A tím problémem byla doprava na zájmovou aktivitu, která probíhala v čase, kdy je otec v zaměstnání a žádné spojení do druhého místa bydliště není. Nemusí se jednat pouze o zájmové aktivity, ale i o setkávání s přáteli, kteří bydlí mimo dané bydliště. Děti mohou mít pocit, že nemají možnost ovlivnit svůj harmonogram, obzvláště o prázdninách, protože oba rodiče mají připravený program pro svůj týden.

Často se setkávám s názory, že děti ve střídavé péči se vyvíjejí po fyzické, psychické i emocionální stránce hůře. Porovnám-li klady a zápory střídavé péče, vyplývá mi z toho, že zápory si vymýšlejí hlavně rodiče, aby střídavé péči zabránili. Najdou se ovšem rodiny, kde to děti snášejí opravdu špatně, ale z vlastní zkušenosti vím, že ne vždy tomu tak je a negativa hledají hlavně jen rodiče. Je zjevné, že negativ i pozitiv je mnoho. Záleží pouze na rodičích, jak si střídavou péči nastaví a jak se k ní sami postaví. Budou-li schopni se na všem domluvit a komunikovat, střídavá péče může fungovat. Je potřeba si ale uvědomit, že každé dítě je jedinečné a originální, proto nejde dopředu říct, jak bude reagovat a cítit se v této situaci.

⁴⁷ TRÁVNÍČEK, M. *Střídavá výchova* [online]. Brno, 2013 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/p1zso7/>. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

⁴⁸ NOVÁK, T. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*. 2010, roč. 12, č. 11, s. 18. ISSN 1212-866X.

2.2.4 Formy péče o děti

Doposud jsem se domnívala, že existuje jen střídavá péče anebo svěřeni dítěte pouze jednomu z rodičů. Až když jsem se začala zabývat touto problematikou, jsem zjistila, že existují čtyři formy péče o dítě. Nyní je stručně přiblížím.

V první řadě existuje společná péče. Často si ji lidé pletou se střídavou péčí. Jedná se o vzájemnou domluvu mezi rodiči, kdy není třeba rozsudek soudu. Oba rodiče se dokážou navzájem domluvit na péči a výchově dítěte. Pojem střídavá a společná péče byl rozdělen až roku 1998 zákonem o rodině.⁴⁹

Další možností je výlučná neboli výhradní péče. Toto je péče, kterou všichni známe, kdy je dítě svěřeno pouze jednomu z rodičů. Zde dochází k rozsudku soudem. Soud upraví druhému rodiči styk s dítětem a vyživovací povinnost. Avšak stále mu zůstává právo podílet se na výchově a být o ní informován. Tento rodič není zproštěn odpovědnosti za své dítě. Nejčastěji dochází ke svěřeni dítěte do péče matky. Otec dítě získává pouze v případě nezájmu matky, její nepřítomnosti nebo neschopnosti postarat se o dítě. Je-li dítě svěřeno do výhradní péče jednoho z rodičů, jedná se o těžkou ztrátu plnohodnotného vztahu s jedním z rodičů.⁵⁰

Třetí možností je svěřeni dítěte třetí osobě. Tato možnost není tak obvyklá, ale stává se. Ke svěřeni dítěte třetí osobě dochází, pokud soud rozhodne, že je nevhodné svěřit dítě do péče rodičů. Třetí osobou bývá nejčastěji někdo z příbuzenstva. I v tomto případě mají rodiče vyživovací povinnost. Platí výživné podle svých majetkových možností. Poslední formou je již výše zmiňovaná a popisovaná střídavá péče.⁵¹

Střídavé péče je mnoho podob. Vše záleží na mnoha faktorech a dohodě rodičů. Už není pravidlem, že střídavá péče probíhá rovnoměrně v poměru 50:50. Časové úseky se mohou měnit a jsou založeny na aktuální situaci. U malých dětí jsou lepší kratší časové úseky. U starších dětí se časové úseky mohou protáhnout na více než na jeden týden.⁵²

⁴⁹ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha, 2001, s. 36. ISBN 80-86432-11-4.

⁵⁰ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha, 2001, s. 37. ISBN 80-86432-11-4.

⁵¹ REDAKCE. *Jak žádat střídavou péči o dítě* [online]. © 2020 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>

⁵² MOTHERCLUB.CZ. *Co je střídavá péče a jak se stanovují alimenty?* [online]. © 2017 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/co-je-to-stridava-pece-a-jak-se-stanovuji-alimenty/>

2.2.5 Střídavá péče v zahraničí

Střídavá výchova nesmí znamenat střídání školního kolektivu. Ze stejného důvodu se nesmí u mezinárodních rozvodů nastavovat cyklus půl roku v ČR a půl roku v cizině. Střídavá výchova či přesněji řečeno rozšířený styk by měl probíhat: celá školní docházka v jedné zemi, letní, zimní prázdniny v druhé.⁵³

Střídavá péče je uzákoněna v České republice již od roku 1998. Může se zdát, že je to už dlouhá doba, během které mohl stát vychytat všechny nedostatky. Bohužel střídavá péče se do povědomí lidí začíná dostávat až poslední dobou. Je to velké téma, na které má mnoho lidí mnoho názorů. Česká republika si může brát příklad z mnoha zemí, kde střídavá péče funguje bez problémů a lidé jsou na ni zvyklí a dokážou si s ní poradit. Dokážou pochopit, že nejdůležitější je zájem dítěte, na rozdíl od jejich pohodlí. První zmínky o střídavé péči se začaly objevovat již v 80. letech.

Střídavá péče již několik let úspěšně probíhá ve Švédsku. Tato země Evropské unie zavedla jako jedna z prvních střídavou péči již v roce 1983. Od jejího zavedení došlo k jejímu upřednostňování oproti jiným formám. Tento krok může být brán jako riskantní, vzhledem k nevědomosti o jejím budoucím průběhu. Ve Švédsku byla střídavá péče nařízena jakožto nejlepší v zájmu dítěte, nedodají-li rodiče soudu dohodu. Zajímavostí je, že Švédsko je genderově vyspělejší, a tudíž nedochází k předsudkům, že by dítě mělo výhradně vyrůstat s matkou. I v naší republice se otcové snaží zapojovat do výchovy, ale Švédsko je v tomto ohledu stále více napřed. Přestože i ve Švédsku jako v jiných státech, dochází k nárůstu rozvodovosti, mají otcové opravdový zájem podílet se na výchově a životě svých dětí. Rodiče jsou schopni se domluvit v co nejlepším zájmu dítěte, ale i v jejich. Dá se říct, že čeští rodiče by se měli švédskou společností inspirovat. Pochopit, že pro dítě je důležitá matka stejně tak jako otec. Nejdůležitější je své dítě ochraňovat a milovat.⁵⁴ Ve Švédsku je délka rodičovské dovolené stejná pro ženy i muže, proto se mohou společně podílet na

⁵³ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁵⁴ KŘÁPKOVÁ, K. *Střídavá péče beze změny bydliště dítěte* [online]. Brno, 2017. [cit. 2023-08-12]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí diplomové práce: Radovan Dávidov, Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ddcit/Stridava_pece_beze_zmeny_bydliste_ditete.pdf

výchově a vývoji dítěte od raného věku. Rodiče, kteří se chtějí starat o své děti tak, mohou. Pokud jeden z rodičů tento zájem nemá, musí platit výživné.⁵⁵

Dalším státem, kde také velice dobře funguje střídavá péče, je Francie. Střídavá péče byla ve Francii uzákoněna v roce 2002. Ve Francii můžeme zaznamenat stejné prvky střídavé péče jako u nás. Novelou zákona číslo 305/2022 byl zaveden princip spolurodičovství. Ve Francii je střídavá péče zavedena nejprve na zkoušku a teprve po šesti měsících dojde k jednání. Na jednání by měli rodiče zhodnotit průběh ze svého pohledu. Jak úspěšná zkouška byla, schopnost domluvy mezi rodiči, zda bylo dítě spokojené nebo nespokojené, kdy a kde docházelo k předávání dítěte a zda je možnost vylepšení průběhu. Střídavá péče na zkoušku je pro rodiče, aby si vyzkoušeli, zda je pro ně vhodná a co by se dalo zlepšit, aby bylo dítě spokojené. Na jednání soud rozhodne, zda mohou rodiče ve střídavé péči pokračovat nebo je nevhodná a navrhne jinou formu porozvodové péče o dítě. Ve Francii byl proveden výzkum, který se zabýval životními podmínkami matek. Výsledkem je, že matky, co mají dítě ve střídavé péči, si najdou snáze pracovní příležitosti než matky s výhradní péčí. Tím pádem je i jejich ekonomická situace lepší, protože náklady si dělí s druhým rodičem.⁵⁶ Tento systém je zajímavý a velice mě zaujal. Určitě by nebylo špatné zavedení podobného systému v České republice. Rodiče mají možnost si vyzkoušet, jak budou oni i dítě zvládat střídání a jak moc náročné to pro ně bude. Zároveň to není krátká ani moc dlouhá doba, která by měla zásadní dopad na psychickou újmu dítěte.

Německý soudní systém nemohl do roku 2017 rozhodnout o střídavé péči, pokud byl jeden z rodičů proti. Nyní tomu tak není a soud může střídavou péči nařídít i bez souhlasu jednoho rodiče. Důvodem je rozdělit rovnoměrně péči o dítě mezi oba rodiče. Německé úřady vyzdvihují střídavou péči oproti jiným modelům porozvodové péče jako nejvhodnější, kdy dochází k naplňování zájmů dítěte. Zajímavostí je, že se v Německu, zejména u mladších dětí, praktikuje střídavá péče bez změny bydliště, takzvaný Nestmodell. Tento systém rodiče přijímají, jelikož si jsou vědomi, že rozpad manželství by neměl nijak zásadně

⁵⁵ STRIDAVA.CZ. *Střídavá péče ve Švédsku* [online]. © 2018 [cit. 2023-08-09]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/stridava-pece-ve-svedsku/>

⁵⁶ MAŠKOVÁ, E. *Právní úprava střídavé péče o dítě* [online]. České Budějovice, 2021. [cit. 2023-08-09]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Sociální politika a sociální práce. Vedoucí bakalářské práce: Roman Svatoš. Dostupné z: https://theses.cz/id/jsmi6d/SD_maskova2pravniupravastridavepeceodite_vk.pdf?fbclid=IwAR24fn3vnwrQrXcsPQaBsemDrRITFTRKX-47q46rr2D9qDcU1_PaVbMq3ug

ovlivnit jejich dítě. Nestmodell je kompromis mezi střídavou péčí a společnou péčí.⁵⁷ Nestmodell model je podle mě také velice zajímavý, stejně tak jako francouzský model. Zamyslím-li se, nejsem si jista, zda bych takovýto model sama osobně zvládla. A nejspíš nebudu jediná osoba. I v České republice se objevují rozvedené páry, které se střídají na místě bydliště a dítě si nestřídají mezi svými novými domovy. Tato situace musí být ale velice náročná, obzvláště pokud si každý z rodičů najde nového partnera.

Aby nebyly popisovány pouze státy Evropské unie, zaměřím se na Spojené státy americké označované jako USA. Zde byla střídavá péče uzákoněna už v roce 1973. Jelikož se jedná o spojené státy, řeší si každý stát střídavou péčí vlastními předpisy. Počátky střídavé péče nalezneme ve státech Kalifornie a Arizona. Zde je ve střídavé péči až 25 % dětí. V USA je kladen důraz na usmíření rodičů tak, aby byl kladen důraz na nejlepší zájmy dítěte a dítě se tak nedostávalo do konfliktů mezi rodiči. Mnoho amerických výzkumů dokazuje, že střídavá péče je mnohem lepší než péče výlučná. Dále bylo zjištěno, že děti ve společné nebo střídavé péči jsou více adaptabilní. V roce 2005 vznikl model rodičovského porozvodového plánu, který vychází z představy vyhnout se problémům, které nastávají při opatrovnických řízeních. Tento model zajišťuje sezení odborníků s rodiči, kteří se snaží rodičům představit různé typy péče o dítě a společně vybrat nejvhodnější péči pro jejich situaci.⁵⁸ Sezení a zkoumání problému s odborníky není podle mě vůbec špatný. I u nás by nebylo od věci, kdyby rodiče měli soudem nařízeno několik sezení, ať už samostatně nebo dohromady, kde by jim odborník pomohl najít nejlepší řešení.

V roce 1998, kdy v naší republice začíná být střídavá péče uzákoněna, si ve Velké Británii začínají uvědomovat, že by mělo dojít ke změně přístupu k péči o dítě v porozvodovém období, zejména ke změně otcovských práv. Britové mají za cíl umožnit otcům žijícím mimo společnou domácnost podílet se co nejvíce na výchově svého dítěte.

⁵⁷ MAŠKOVÁ, E. *Právní úprava střídavé péče o dítě* [online]. České Budějovice, 2021. [cit. 2023-09-20]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Sociální politika a sociální práce. Vedoucí bakalářské práce: Roman Svatoš. Dostupné z: https://theses.cz/id/jsmi6d/SD_maskova2pravniupravastridavepeceodite_vk.pdf?fbclid=IwAR24fn3vnwrQrXcsPQaBsemDrRITFTRKX-47q46rr2D9qDcU1_PaVbMq3ug

⁵⁸ MAŠKOVÁ, E. *Právní úprava střídavé péče o dítě* [online]. České Budějovice, 2021. [cit. 2022-09-04]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Sociální politika a sociální práce. Vedoucí bakalářské práce: Roman Svatoš. Dostupné z: https://theses.cz/id/jsmi6d/SD_maskova2pravniupravastridavepeceodite_vk.pdf?fbclid=IwAR24fn3vnwrQrXcsPQaBsemDrRITFTRKX-47q46rr2D9qDcU1_PaVbMq3ug

Ovšem tento proces trval šest let, než vyšel takzvaný Zelený dokument. Vytvořením tohoto dokumentu si Britové kladli za cíl zlepšení opatrovnických řízení a žádné upřednostňování matek. Na základě velké nespokojenosti musela vzniknout Aliance pro rovnocenné rodičovství. Alianci je možné brát jako nový politický směr, jehož cílem je více upřednostňovat a nadřazovat práva dětí na normální rodičovství obou rodičů nad přání rodičů.⁵⁹ Řekla bych, že ve Velké Británii mají ještě co dohánět ohledně střídavé péče. V tomto případě můžu říci, že by si mohli vzít příklad z našeho českého systému.

Porovná-li všechny výše zmíněné systémy, myslím si, že systém v našem státě není vůbec zastaralý, i když se neustále pracuje na jeho zlepšování. Například mě zarazila Velká Británie a USA. V mém podvědomí bylo, že tyto státy tolik střídavou péčí neřeší z důvodu posílání dětí na internátní školy, kdy se vracejí pouze na víkendy nebo některé prázdniny. Opravdu mě zaujal francouzský systém se zavedením půlroční střídavé péče na zkoušku.

2.3 Dopad střídavé péče na výchovu a vzdělání dítěte v jednotlivých vývojových etapách

*„Lze říct, že oba dva rodiče přispívají odlišným způsobem k dobru dítěte. Během různých vývojových fází může dítě mít k jednomu rodiči lepší vztah než k druhému, nebo také spoléhat na jednoho více než na druhého. Avšak v průběhu života dítěte jsou oba rodiče důležití a nemáme naprosto žádné důvody pro označování jednoho rodiče jako „primárního“ a druhého jako sekundárního“.*⁶⁰

Dojde-li k rozpadu manželství nebo rozchodu partnerů, měli by si rodiče vytvořit plán porozvodového uspořádání. Plán by měl být přiměřený věku dítěte a zahrnovat jeho budoucí potřeby. Také by se měli rodiče zaměřit na nepřehlížení rodičovských rolí a na udržení vzdělávací a výchovné interakce obou rodičů.⁶¹

⁵⁹ MAŠKOVÁ, E. *Právní úprava střídavé péče o dítě* [online]. České Budějovice, 2021. [cit. 2023-09-20]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Sociální politika a sociální práce. Vedoucí bakalářské práce: Roman Svatoš. Dostupné z: https://theses.cz/id/jsmi6d/SD_maskova2pravniupravastridavepeceodite_vk.pdf?fbclid=IwAR24fn3vnwrQrXcsPQaBsemDrRITFTRKX-47q46rr2D9qDcU1_PaVbMq3ug

⁶⁰ WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. Portál, 1996, s. 197. ISBN 80-7178-089-8.

⁶¹ WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. Portál, 1996, s. 197. ISBN 80-7178-089-8.

Podle mého názoru a zkušeností ze zaměstnání na základní škole se nejvyšší nárůst střídavé péče pohybuje u dětí ve věku od šesti do deseti let, jedná se tedy o první stupeň základní školy, ale velice podobně jsou na tom i děti ve věku jedenáct až patnáct let, které navštěvují druhý stupeň základních škol. V následujících kapitolách bude problematika popsána a vysvětlena více.

Kapitolu zakončí působení učitelů a rodičů na žáka. Jedná se pouze o doporučení, která jsou vhodná pro spolupráci rodičů a učitelů, tak aby bylo dítě ve středu zájmů a prospívalo v každém věku. V kapitole budou také uvedeny podmínky a povinnosti, které jsou vhodné k úspěšnosti střídavé péče.

2.3.1 Faktory ovlivňující střídavou péči

Střídavou péči ovlivňuje mnoho faktorů. Může docházet k pozměnění rozsudku soudem na základě názoru a přání dítěte nebo návrhu rodičů. Průběh střídavé péče může ovlivnit například věk a pohlaví dítěte. V průběhu mohou děti změnit názor nebo nemusí přijmout partnera jednoho z rodičů. Dalším faktorem může být cestování mezi dětmi a rodinou.

Rozhodnutí soudu svěřením dítěte do střídavé péče by se mělo respektovat přirozené zákonitosti vývoje dítěte, jak uvádí rodinná terapie Chvály a Trapkové. Teorie uvádí, že věk je velmi důležitý a to protože, v některém období potřebuje dítě laskavou a milující přítomnost matky a v jiných případech přítomnost otce. Podle teorie potřebuje dítě primárně matku minimálně do 6 let bez ohledu na pohlaví. Kolem tohoto věku působí ztráta otce proti vývojovým úkolům. Kolem 12 roku potřebuje dítě angažovanost matky. Pro matku to bývá poslední možnost pomazlení syna. V následujícím období se vývojové potřeby dětí mění. Potřeby chlapců se liší od děvčat. V období dospívání si dcery vymezují prostor vedle matky a více si připoutávají k sobě otce. Podstatné je, že dítě by mělo mít na výběr podle svých biologických potřeb, ke kterému z rodičů se přiklání a nemusí se přizpůsobovat potřebám a času rodičů.

Synové se častěji přiklání k otci a otec k výchově syna, když se matka znovu vdá. Nevlastní otec je považován za vetřelce a hájí pozici otce. To může souviset s konfliktnějším vztahem vůči matce.

Střídání rodičů po určitých intervalech se dá označit jako cestování mezi rodinami neboli batůžkářství, jak o střídavé péči mluví sociolog Petr Fučík působící na Masarykově univerzitě. Stěhování se mezi rodinami, je jeden z faktorů ovlivňující střídavou péči. Podle výzkumů snášejí děti stěhování převážně dobře. Stěhování vnímají jako nutnou daň za něco

důležitějšího. Podle všech dostupných informací, které získal Fučík ve výzkumu, je pro děti vztah s rodiči mnohem důležitější než stěhování. Jednou z výhod střídání domovů je rozšíření rodinných vztahů. Například získání nových sourozenců a navázání nových vztahů, rozšíření obzorů díky partnerům, získání prarodičů. Pro někoho se ovšem může jednat o nevýhodu. Více vztahů přináší více konfliktů. Pořád ale převažuje vztah se oběma rodiči. Děti nevnímají stěhování mezi rodiči špatně, uvědomují si, že stabilní domov neznamená mít věci jen na jednom místě u jednoho z rodičů, ale že stabilní domov tvoří stabilní vztahy. Na toto téma poukazuje také rakouský výzkum. Který poukazuje na to, že domov u dětí ve střídavé péči nesouvisí s místem ani s věcmi, ale s lidmi. Pokud se zadá dětem úkol nakreslit domov, většina z nich nakreslí dům a rodiče, ne dva domy a rodiče. Děti totiž vnímají osoby (rodiče) a ne stavbu. V naší společnosti, se ale setkáváme před 20 let s tématem batůžkářství a schizofrenie. Je potřeba zaměřit se na důležitější témata v oblasti střídavé péče, a to na výchovné aspekty, roli nevlastních rodičů a sourozenců v životě dítěte. Mezi dětmi se ovšem najdou ty, kteří si stěžují obzvláště ve starším věku, že nemohou přesouvat všechny svoje oblíbené věci, ale děje se tak minimálně.

2.3.2 Kojenecké až batolecí období

Kojenecké období se obecně uvádí do jednoho roku života. Na konci tohoto období je dítě schopno základní orientace ve svém prostředí, ke kterému si tvoří vztah. Erikson nazval toto období jako receptivní fázi, která znamená otevřenost okolnímu světu. Kolem sedmého měsíce dochází k uvědomování si strachu z cizích lidí a neznámých situací. Dítě už ví, jak se chovat ve známých situacích, což v něm navozuje pocit jistoty. Je tedy logicky dané, že neznámá situace v dítěti vyvolává spíše nejistotu a strach. Poté hledá oporu a útěchu převážně u matky. Strach z neznámé situace potvrzuje fakt, že dítě už je schopno diferencovat vnější svět. V průběhu věku se u dítěte mění postoje a matka se nadále stává nejdůležitějším objektem, proto je spojována s pocitem bezpečí a jistoty.⁶² Ale jak uvádí Špaňhelová, rodiče jsou oba, matka i otec. Je zapotřebí, aby matka nebránila v rozvíjení vztahu dítěte s otcem. I otec by měl přispět k výchově a běžným činnostem, jako je procházka, přebalování a krmení. Přestože vztah mezi rodiči není ideální, měli by se k tomuto faktu postavit zodpovědně.⁶³

⁶² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000, s. 43-64. ISBN 80-7178-308-0.

⁶³ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 86. ISBN 978-80-247-3181-0.

Batolecí období je vymezeno od jednoho roku do tří let života dítěte. V tomto období dochází k významnému rozvoji osobnosti a osamostatňování se od matky. Dítě se snaží získat důvěru v sebe sama a ve své schopnosti. Začíná si uvědomovat svoji existenci a vědomí své osobnosti. Tyto vlastnosti se začnou projevovat sebezprosažením, které může mít podobu vzdoru a negativity. Batolecí období je symbolem rozvoje komunikace a učení se pozorováním a napodobou. Dochází tedy k napodobování a přijímání postojů člověka.⁶⁴

Odborníci se shodují, a tedy i doporučují, aby rodiče zachovali kontinuitu základní péče, na kterou jsou zvyklí z důvodu zdravého psychického vývoje. Hlavní odpovědnost v péči má v naší společnosti matka, proto by v péči o něj měla nadále pokračovat. Tímto není otec odstrkován, ba naopak by mělo dojít k pravidelnému udržování kontaktu. Není-li tomu tak, může dojít k oslabení jejich vztahu a dítě se může cítit opuštěné.⁶⁵

Z logického hlediska je tedy jasně dáno, že vhodnost střídavé péče roste s věkem dítěte. Je jasné, že dítě v kojeneckém a batolecím období má asymetrický vztah k matce a otci a střídavá péče je nevhodná. Dítě má silnější vztah k matce než k otci. Matka své dítě kojí, dodává mu pocit bezpečí a lásky. Dokáže své dítě snáze zklidnit než otec. Při vzniku střídavé péče v tomto období to může být pro dítě velice frustrující. Už jako malé dítě vnímá střídání primární pečující osoby. Podle Klimeše je na tom dítě hůř, než kdyby osiřelo. Proto by se nemělo o střídavé péči uvažovat dříve než od tří let, kdy dítě může navštěvovat mateřskou školu. Ovšem to, že není střídavá péče vhodná v předškolním věku, neznamená, že by otec nemohl vidět své dítě a nemohl se o něj z části starat. Má-li v budoucnu ke střídavé péči dojít, je důležité zachovat a dále rozvíjet otcovskou vazbu s dítětem. To je ale možné navazovat pouze vzájemným kontaktem.⁶⁶

2.3.3 Předškolní věk

Předškolní věk je období od tří do šesti let. U dítěte v předškolním věku probíhá velký vývojový skok. Často tuto změnu rodiče už moc nevnímají, protože děti už srozumitelně mluví, chodí a vnímají svět kolem sebe o který se více zajímají. Předškolní věk je období velkého rozumového, motorického a kognitivního posunu. Řeč dítěte se neustále

⁶⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000. s. 43-64. ISBN 80-7178-308-0.

⁶⁵ WARSHAK, R. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. Portál, 1996, s. 197. ISBN 80-7178-089-8.

⁶⁶ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

zdokonaluje a je schopno vyjádřit svůj názor. Co se týče motorické stránky, dítě zdokonaluje svoji pohybovou koordinaci, kresba dostává vyspělejší ráz. Dítě je schopno nakreslit propracovanější postavy, dává si pozor na detaily. Z těchto obrázků se dá už ledacos vyčíst (matka, otec a dítě uprostřed, matka s otcem držící se za ruce). Rozvojem kognitivních schopností se rozumí, že dítě se dokáže rozhodovat na základě vlastního názoru a vnímání.⁶⁷

Významnou roli v životě předškolního dítěte hraje stále rodina. Rodiče jsou pro dítě emocionálně významnou autoritou a představují si podle ní svůj ideál, kterému se chtějí všemi směry podobat. Identifikace s osobou zvyšuje u dítěte pocit bezpečí a jistoty a snižuje pocit ohrožení. Dítě v předškolním věku bere rodiče jako něco všemocného. Rodiče jsou jeho vzorem, proto mají děti potřebu být a chovat se jako oni, chtějí získat roli rodiče. Tímto způsobem si osvojují normy a řád platný ve světě dospělých. Proto je pro dítě v tomto vývojovém období střídavá péče velice silným zásahem do jeho světa, který ovlivní jeho postoje k vnějšímu světu. U každého dítěte může dojít k jinému průběhu zpracování této situace. Vše je podmíněno rozvojem jeho poznávacích procesů i emoční zralosti. Předškolák ve většině případů není schopen pochopit příčinu rozvodu. Často si myslí, že rozvod zavinilo jeho chování.⁶⁸

Nejnižší věk vhodný pro střídavou péči je třetí rok věku dítěte, tedy věk, kdy dítě nastupuje do mateřské školy. Jakmile zvládá změnu prostředí, přijímání nové autority, jako je učitelka v mateřské škole, a jakmile se dokáže začlenit v novém dětském kolektivu. Děti mají nové dětské kolektivy většinou rády a zvládají změnu prostředí lépe. Například už jsou schopni být delší časový interval v jiném než domácím prostředí. Začne-li probíhat střídavá péče, může být dítě u otce často plačtivé a stýskavé po svém domově a po matce. V tomto období je velice důležitá shoda mezi rodiči a vzájemná podpora. Za důležité je považováno mluvení o druhém rodiči jen hezky a příjemně. Pokud tento stav dítě nepřijímá, je na řadě rozhodnutí, zda byla střídavá péče v takto nízkém věku vhodná. Pokud dítě nechápe pojmy jako týden, čtrnáct dní nebo měsíc, znamená pro něj odloučení od jednoho rodiče jako navždy. Nechápe význam věty, že matku uvidí za týden. Do té doby by měl být navržen pouze širší styk s druhým rodičem. Dítě by mělo mít své zázemí a usínat ve své posteli, tam

⁶⁷ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě v předškolním období*. Vyd. Mladá fronta, 2004, s. 9-11. ISBN 80-204-1187-9.

⁶⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000, s. 125-126. ISBN 80-7178-308-0.

kde je doma od narození. Ovšem pokud nejsou rodiče schopni dodržet stejný průběh střídavé péče i po přestupu na základní školu, ke střídavé péči by nemělo dojít a není doporučována.⁶⁹

Rozvedení rodiče předškoláků by se měli snažit domluvit tak, aby každý z nich strávil s dítětem významný časový úsek. Rodiče by po celou dobu měli sledovat reakce svých dětí na novou životní situaci a případně doladit detaily celého programu. Pokud dojde ke střídavé péči, měli by rodiče podle mého názoru informovat učitelku v mateřské škole, případně učitele či vychovatele v jiných institucích, kam dítě dochází. Často rodiče nic neřeknou, například z důvodu stydlivosti, a ve výchovných institucích neví, že by měli s dítětem jednat opatrněji či ho více vnímat, pokud si bude vynucovat pozornost.

2.3.4 Mladší školní věk

Mladší školní věk je podle odborníků uváděn do jedenácti let, tedy první stupeň základní školy. Začátek tohoto období přináší přechod z mateřské školy na základní školu. Toto může ale i nemusí být pro některé děti zátěžová situace. Dítě se začleňuje do nového kolektivu a adaptuje se. V tomto období dochází k vyšší rozumové zralosti. Je tedy schopno pochopit různé argumenty ze strany rodiče a pochopit, proč došlo k rozpadu rodiny. Celou situaci plně vnímá a je schopno postavit se a vyjádřit svůj názor. Proto je důležité dítěti vše vysvětlit, nechat ho ptát se a mluvit. Zabrání se tak negativním myšlenkám a uzavření se do sebe. Dítě totiž už vnímá věci a svět kolem sebe tak, jak je, a ustupuje ovlivňování jeho fantazií.⁷⁰ Pro vývoj dítěte je stále nejvýhodnější funkční rodina. Rozpadem rodiny ztrácí dítě možnost získat mnoho pozitivních zkušeností. Rozpadem rodiny dochází ke snižování hodnoty druhého partnera, a to vede k dezorientaci v tom, komu může věřit. Rodinné zázemí se najednou přestává jevit jako samozřejmost a začne se projevovat jako přítěž, která se musí vyřešit. Děti se v procesu rozvodu často cítí opuštěné a zanedbané. Rozpad rodiny se může projevovat právě i ve škole. Může dojít ke ztrátě motivace, což vede k zhoršení školních výsledků, případně chování.⁷¹

Se střídavou péčí u dětí od mladšího školního věku to také není žádná výhra. Děti jsou zvyklé na svůj kolektiv, mají své školní a mimoškolní zájmy, které mohou být střídavou výchovou narušovány. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že i v tomto věku se setkáváme

⁶⁹ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁷⁰ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 92-93. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁷¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000, s. 175-177. ISBN 80-7178-308-0.

s obdobím vzdorů. Je zcela pochopitelné, že dítě nechce být ve střídavé péči nebo mu nevyhovuje.

Dojde-li ke střídavé péči, měli by být rodiče schopni se domluvit na společném vzdělávacím cíli. Měli by být schopni si udržet takzvanou rodičovskou koalici. Rodiče by se měli shodnout na všech zásadních věcech, jako je učení se doma, plnění domácích úkolů, docházení do zájmových center. Nemělo by nastat, že u jednoho z rodičů se domácí úkoly musí plnit a u druhého rodiče ne. Nadále by mělo docházet při střídání dítěte ke komunikaci a schopnosti rodičů si sdělit, jak týden probíhal a na co je potřeba se zaměřit.⁷²

2.3.5 Starší školní věk

Starší školní věk je udáván od jedenácti let. Jedná se o období puberty a dospívání. Období mladšího školního věku se mohlo zdát bezproblémové, ale v období dospívání tomu tak většinou není. Období dospívání je náročné pro dítě, ale určitě i pro rodiče. Dochází k pokroku psychického vývoje a zrání dítěte. V období puberty a dospívání jsou více uvědoměle a pokud vidí nefunkčnost vztahu, jsou schopny samy navrhnout rodičům, aby šli od sebe. Jejich soužití nevnímají jako přínos, ale jako soužití nulové. Děti prožívají v tomto věku určitou disharmonii, například tu, co se týká názorů. Chvilí může být za jedno s matkou, podruhé zase s otcem. Období často přináší hledání a poznávání samo sebe. Je tedy logické, pokud dojde k rozpadu manželství rodičů, tak neví, na kterou stranu se postavit, zda bude s matkou nebo otcem nebo jestli není hlavní příčinou rozpadu manželství jeho chování, studijní výsledky nebo ono samo. Komunikace dítěte s oběma rodiči je velmi důležitá, stejně jako dát mu prostor a čas na vstřebání nové životní situace.⁷³

Jak bylo výše zmíněno, jedná se o období od jedenácti let. Věk přibližně do patnácti let je označován jako první fáze dospívání neboli pubescence. V tomto období dochází ke změně způsobu myšlení. Dítě se začíná osamostatňovat od rodičů a čím dál větší význam pro něj mají vrstevníci, se kterými si začíná ztotožňovat. Dochází k ukončování školní docházky a volí si své budoucí povolání. Velkou roli hraje psychické a sociální prostředí, ve kterém dítě žije. V období dospívání se mění i citové prožívání, dochází k častější emoční labilitě. Dítě bývá citlivější, zranitelnější a vztahovačnější. Emoční nevyrovnanost je

⁷² KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁷³ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010, s. 94-95. ISBN 978-80-247-3181-0.

důsledkem hormonálních změn, ale mohou k ní přispívat i změny v oblasti mezilidských vztahů. Jejich radikalismus lze chápat jako obranu před nejistotou.⁷⁴

Dá se s jistotou říct, že děti v období staršího školního věku jsou náchylnější na změnu poměrů v rodině, například právě na střídavou péči. Je to nejspíše ovlivněno tím, že dítě už chápe a rozumí situaci, která se děje. Vlivem emocionálních změn může dojít k nesouhlasu se střídavou péčí nebo uzavřením se. Dítě nechce měnit své osobní prostředí, jako je pokoj, kde se momentálně cítí nejvíc svobodně a v bezpečí. Nechce měnit školu a přijít o své vrstevníky, se kterými se vzájemně ovlivňují.

I během staršího školního věku dítěte by měli rodiče držet spolu a mít společný názor na vzdělání svého dítěte. Zde může dojít ke změně, a to z důvodu věku dítěte. Dítě už nemusí být předáváno rodiči, ale může střídat domovy samo. Je už ve věku, kdy dokáže samovolně přejít silnici a dojít domů. V tomto případě ale rodičům neodpadá povinnost být spolu stále v kontaktu. Nejlepší pro dítě je, pokud je nadále svědkem komunikace mezi rodiči. Bere si z toho příklad a cítí, že oba rodiče mají o něj stejný zájem. Ovšem děti dorůstající do puberty začínají ztrácet zájem o neustálé střídání domácností.⁷⁵

Jak bylo výše zmíněno, nejdůležitější je zájem dítěte, protože dítě ve věku od dvanácti let se považuje za rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby řeklo svůj názor právě na střídavou péči. Soud musí tento názor dítěte vzít v potaz, nikoliv se jím stoprocentně řídit. Dítě v tomto věku už dobře chápe situaci, která by měla nastat a může s ní nesouhlasit. Například má-li jeden z rodičů nového partnera. Pak může dítě vyjádřit svůj nesouhlas. Může také nastat situace, kdy dítěti střídavá péče přestane vyhovovat a má zájem o její zrušení. Často se jedná o případy, kdy rodiče nežijí na stejném místě a dítěti se mění vzdálenost do školy a ke svým vrstevníkům. Případ se zrušením střídavé péče může nastat při výběru a přestupu na střední školu, pokud jeden z rodičů žije daleko a dítě tak nemá vhodný spoj. Dítě musí svůj názor předložit odborníkům, kteří sepišou zprávu, která je následně předána případnému soudu. Závěrem bych řekla, že v tomto období je nejlepší dohoda obou rodičů společně s dítětem.

⁷⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000, s. 251 - 252. ISBN 80-7178-308-0.

⁷⁵ KLIMEŠ, J. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2023-10-17].

Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

2.3.6 Podpora školy

Učitelé mají vliv na žáky, tráví s nimi polovinu dne. Jedná-li se o první stupeň, vyučuje je převážně všechny předměty, a proto s nimi tráví více času. Má větší možnost pozorování. Ale to neznamená, že na druhém stupni nemohou učitelé na žáky působit a všimnout si. Pokud si učitel všimá jakéhokoliv problému, měl by ho nahlásit vedení školy, případně poradci. Učitel by měl informovat i rodiče, pokud i všimne jakékoliv změny v chování a změně výsledků. Pomoc žákům v problémové situaci se dá označit za nejsložitější rovnici. Během rozpadu rodiny, rozhodování o střídavé péči a při přestupu do střídavé péče může žák prožívat mnoho silných emocí, se kterými si neví rady. Úkolem učitele je tedy poskytnout přístup ke školním službám například poradenství. Učitel by si měl všimnout změn chování, klesající známky, snížená emoční kontrola, změny stravování, problémy se zvládnutím hněvu a na základě těchto poznatků by měl žákům poskytnout pomoc. Ať už záměrnou, o kterou žák stojí nebo nezáměrně formou malování, hudby, loutkářství, sebevyjádření. Učitel by měl být dobrým posluchačem a rozhodně by nemělo dojít k odsuzování. Učitel je žákům podporou a může být pro žáka jediným stabilním bodem v jeho životě.⁷⁶

Pedagogové ve škole mohou žákům ve střídavé péči poskytnout různá podpůrná opatření s cílem podpořit a pomoci mu. Opatření mohou žákovi ve vzdělávání výrazně pomoci. Během výuky může dojít například ke změně pedagogických postupů, a to například úprava metod výuky, didaktické postupy a úpravy hodnocení žáka. Žákovi mohou postačit více zmíněné postupy, pokud tomu ale tak není je zapotřebí, aby se na dalších postupech domluvilo více pedagogů. Další možností je nabídka pomoci od výchovného poradce. Vše by mělo být po domluvě s rodiči, zda souhlasí s postupy.⁷⁷

2.4 Světová studie o střídavé péči

Často se setkáváme s názory, že střídavá péče není pro dítě vhodná. Lidé si myslí, že dítě je vlastně chudák, který se musí každý týden stěhovat sem a tam. Musí mít vše dvakrát a hlavně neví, kde je doma. Proto přiblížím v této kapitole pár studií a výzkumů ze světa.

⁷⁶ *Child Custody and School Teachers. Custody war* [online]. ©1992 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://www.custodywar.com/child_custody_custody_and_school_teachers.html

⁷⁷ *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/podpurna-opatreni.html>

Tvrzení, že děti musí neustále cestovat, jsou zmatené, vystresované a neví kde je jejich domov vyvrátil Robert Bauserman. Dospěl k závěru, že děti z rozvedených rodin trávící stejný čas s matkou i otcem se lépe přizpůsobují. Došel k tomu na základě metaanalýzy 33 studií, které zkoumaly děti ve výhradní a společné péči a srovnávaly je s dětmi ve funkční rodině. Z výzkumu vyplývá, že děti ve střídavé péči mají lepší rodinné vztahy, školní výsledky a mají vyšší sebevědomí.⁷⁸

Studie Stockholmské univerzity potvrzuje, že děti žijící pouze s jedním rodičem jsou náchylnější ke stresu. Vysvětlením je, že děti přicházejí o příbuzné a přátele ze strany druhého rodiče. Proto děti ve střídavé péči jsou ve stresu méně, protože jsou jim dopřávány aktivity a pevnější vztahy s oběma rodiči.⁷⁹

Petr Fučík z katedry sociologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity shrnul zahraniční výzkumy. Potvrdil, že výzkumy potvrzují, že pokud se rodiče rozejdou, tak jsou na tom v průměru lépe děti ve střídavé péči než děti žijící s jedním z rodičů. Avšak čeští odborníci tvrdí, že průměrné výsledky je nezajímají, protože každé dítě je originál. Avšak výsledky výzkumů jsou pro zařazování dětí do střídavé péče důležité, a to i přes to, že se jedná o zahraniční výzkumy. I u nás v České republice probíhají výzkumy školní mládeže, jen je nedokážeme využít pro diskusi o důsledcích rozvodu. Proto další aktivity výzkumu zahrnují hloubkové rozhovory s rodiči, dětmi a odborníky, tak aby vše dobře pochopili rodiče, soudci i sociální pracovníci.⁸⁰

Výzkum se zaměřil na žáky ve věku od 10 do 16 let. Jedná se tedy o žáky navštěvující základní školy. Podle výzkumu z roku 2010, zažili přibližně 4 žáci z 10 rozvod nebo rozchod, anebo život v neúplné rodině a 1 žák z 10 žil ve střídavé péči. V současné době se počet žáků žijících ve střídavé péči navýšil, avšak podle nejnovějších dat Health Behaviour in School Aged Children z roku 2014 a 2018 nelze střídavou péči rozlišit. Na základně posledních zjištěných dat na tom není Česká republika nejlépe, ale ani nejhůře. Z porovnávaných 37 zemí se Česká republika umístila zhruba v polovině a to na 10. místě

⁷⁸ AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. *Children Likely to Be Better Adjusted in Joint vs Sole Custody Arrangements in Most Cases, According to Review of Research* [online]. © 2002 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.apa.org/news/press/releases/2002/03/custody>

⁷⁹ SCIENCEDAILY. *Shared custody equals less stress for children* [online]. © 2017 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2017/08/170830094228.htm>

⁸⁰ ZPRÁVY Z MUNI. *Sociologové z MU zjišťovali, zda dětem škodí střídavá péče* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/15998-sociologove-z-mu-zjistovali-zda-detem-skodi-stridava-pece>

s necelými 10 %. První příčku obsadila Belgie s necelými 20 % a poslední příčku Arménie s necelými 3 %. Jak bylo výše zmíněno, data jsou z roku 2010.⁸¹

3 Praktická část

Téma střídavé péče jsem si vybrala z důvodu jeho blízkosti. I v naší rodině totiž probíhala střídavá péče, a to u mé mladší sestry. Protože jsem mohla celé roky sledovat její změny chování, průběh, komunikaci a spolupráci s oběma rodiči, rozhodla jsem se zaměřit na vlivy střídavé péče na základní škole.

Při přípravě, realizaci i zpracování praktické části diplomové práce došlo k čerpání z odborné literatury. Výběr odborné literatury tvořila převážně literatura od Hendla.⁸² V celé diplomové práci šlo o provázání teoretické části s praktickou částí.

3.1 Metodologie výzkumu

Hlavním cílem této diplomové práce je zjištění, zda se podle pedagogů ovlivnilo chování a prospěch u žáků, kteří se dostali do střídavé péče během základního vzdělání.

Aby došlo k zodpovězení cíle, byl zvolen kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření a hloubkových rozhovorů s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence. K dosažení výsledku dopomůže několik zvolených výzkumných otázek.

U kvantitativního výzkumu se předpokládá, že se lidské chování může do jisté míry měřit a předpovídat. Do tohoto výzkumu se zařazují experimenty, náhodné výběry a sběr dat pomocí pozorování a dotazník. Kvantitativní výzkum se nejčastěji spojuje s hypoteticko-deduktivním modelem.⁸³

3.1.1 Výzkumné otázky a předpokládané výsledky výzkumného šetření

Jak bylo výše zmíněno, cílem této diplomové práce je zjistit, zda se podle pedagogů ovlivnilo chování a prospěch u žáků, kteří se dostali do střídavé péče. Ke splnění cíle dopomohou pomocné výzkumné otázky a hypotézy.

⁸¹ ZPRÁVY Z MUNI. *Kolik je v ČR vlastně dětí ve střídavé péči?* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://evs.fss.muni.cz/vyzkum-stridava-pece/predbezne-vysledky>

⁸² HENDL J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Portál Praha 2005, s. 46, ISBN 80-7367-040-2.

⁸³ HENDL J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Portál Praha 2005, s. 46, ISBN 80-7367-040-2.

Pomocné otázky:

- a) Projevuje se střídavá péče v chování a vzdělání žáků ve školním prostředí?
- b) Změnilo se chování a projevy dětí při přechodu na střídavou péči?
- c) Jsou učitelé informováni rodiči nebo dětmi při přechodu na střídavou péči?
- d) Jaká podpůrná opatření nabízí škola?
- e) Liší se názory učitelů na střídavou péči?

Předpokládané výsledky na základě zvoleného cíle, pomocných otázek a shrnutí poznatků z teoretické části:

Hypotéza 1

Předpokládám, že u 55 % žáků po přechodu do střídavé péče během základního vzdělání se prospěch nezhoršil.

Hypotéza 2

Předpokládám, že alespoň u 60 % se chování zásadně nezměnilo, u žáků nenastala žádná konkrétní změna při přechodu do střídavé péče a chování zůstává stejné nadále u obou rodičů v zaběhlém systému střídavé péče.

3.1.2 Místo a výzkumná skupina

Pro výzkumné šetření byla zvolena základní škola, na které jsem pracovala jako asistentka ředitelky školy a vychovatelka ve školní družině. Základní škola je jednou z pěti lounských základních škol a zároveň se řadí k větší základní škole v našem okolí. Základní školu navštěvovalo ve školním roce 2022/2023 554 žáků rozdělených do devíti ročníků. Na škole je zaměstnáno 32 pedagogů z toho jedna pedagožka působí zároveň jako výchovný poradce a jedna jako školní metodik prevence. Externě dochází na školu speciální pedagožka, která úzce spolupracuje s pedagogiky. Škola se nachází v centru města a navštěvují ji jak místní žáci, tak i mnoho dojíždějících žáků z okolních obcí. Během práce ve školní družině jsem se setkala s několika žáky ve střídavé péči. Často bylo náročnější zkoordinovat činnosti a domluvit se s rodiči na určitém systému. Jednalo se pouze o školní družinu, tudíž žádná povinná docházka a účast na akcích pořádaných školou. Proto bylo rozhodnuto výzkum směřovat na třídní učitele a jejich žáky.

3.1.3 Popis využitých výzkumných metod

Pro praktickou část došlo ke zvolení tří výzkumných metod. Kazuistika je náhled do osobní zkušenosti se střídavou péčí. Dále se jedná o hloubkový rozhovor a dotazníkové šetření, které se navzájem doplní a pomohou zodpovědět hlavní cíl.

HLOUBKOVÝ ROZHOVOR

Hloubkový rozhovor je označován za metodu, díky které tazatel získává detailnější vhled do chování, názorů a motivů respondenta. Rozhovor může být nestrukturovaný a polostrukturovaný, který se využívá více. Tazatel má vytvořený seznam otázek, avšak tazatel může reagovat na respondenta mimo seznam připravených otázek. Rozhovor vzniká na základě výzkumných otázek, které jsou předmětem výzkumu, které následně vyhodnocujeme. Právě polostrukturovaný rozhovor nás vede tématem tak, aby nedocházelo k odchýlení se od tématu, které pak o ničem nevypovídá.⁸⁴

Hloubkový rozhovor byl zvolen jako doplnění dotazníkového šetření a získání detailnější odpovědi. Rozhovor proběhl s výchovnou poradkyní a školní metodičkou prevence na výše zmíněné základní škole. Jedná se o doplnění dotazníkového šetření zaměřené na třídní učitele, kteří se setkali se střídavou péčí u svých žáků. Díky tomuto propojení se získaly odpovědi od všech, koho se problematika střídavé péče na základní škole dotýká. Výchovná poradkyně i metodička prevence byly velice ochotné a vstřícné. Spolupráce s nimi byla velmi užitečná, a protože se střídavá péče objevuje na výše zmíněné základní škole čím dál více, bylo zajímavé dozvědět se o posunu podpůrných opatření, které škola nabízí. Cílem rozhovorů bylo nashromáždit a zjistit konkrétnější a detailnější zkušenosti, které za svoji kariéru na základní škole získaly.

Rozhovory probíhaly přímo na základní škole v rámci plnění požadavků na školní didaktiku, avšak po předchozí domluvě. Rozhovory probíhaly současně a výchovná poradkyně se mohla navzájem doplňovat s metodičkou prevence. Obě ochotně zodpověděly všechny otázky, které mě zajímaly a následně mimo rozhovor některá témata rozvinuly více.

Hlavní klíčové body rozhovoru tvoří téma střídavé péče, změna chování a prospěchu po přechodu do střídavé péče, projevy žáků, poskytnutí podpůrných opatření pro žáky i rodiče. Mezi další body se řadí komunikace a setkávání s rodiči, výběr střední školy

⁸⁴SALÁČOVÁ, D. *Hlavní zásady vedení hloubkových rozhovorů* [online]. © 2018 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://medium.com/pabeni/hlavn%C3%AD-z%C3%A1sady-veden%C3%AD-hloubkov%C3%BDch-rozhovor%C5%AF-294abebf190b>

a vlastní názor respondentek na střídavou péči. Všechny zmíněné body na sebe navazují a souvisí s problematikou a jsou součástí kódování, které bude využito v analýze rozhovorů.

Data získaná formou hloubkového rozhovoru s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence budou pro lepší přehlednost a orientaci rozpracovány zvlášť a upraveny, tak aby byly srozumitelné, po gramatické stránce správně a pro opakující se informace a rozsáhlost zkráceny. Za každou položenou otázkou se objeví vlastní odpověď respondentky na otázku. Analýza dat proběhne formou kódování a seznam kódů se objeví v příloze diplomové práce a dojde k rozdělení do kategorií.

Aby byla zachována jednotna napříč metodami, tak i dotazníkové šetření bude rozpracováno po jednotlivých otázkách. U každé odpovědi, stejně tak jako u rozhovoru dojde k vypsání toho, co z odpovědi vyplývá. Pro lepší přehlednost si může čtenář přečíst hlavní myšlenku, která z odpovědi vyplývá a následně pro doplnění, přehlednost a získání detailnějších informací vlastní odpověď respondenta.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření je metoda, při které formulář vyplňuje obvykle sám respondent. Je to univerzální nástroj získávání dat a za jednu z nejvíce používaných metod kvantitativního výzkumu. Dotazník se nejčastěji používá z důvodů získání informací o myšlenkách, pocitech, postojích a hodnotách respondentů. Dotazníky se využívají v případové studii, experimentu, statistickém šetření, ale i při pozorování.⁸⁵

Součástí dotazníkového šetření jsou hypotézy. Ty vznikají jako tvrzení o předmětu výzkumu. Jedná se o návrh nebo představu o vztahu mezi výzkumnými proměnnými. Hypotézy neboli návrhy se dotazníkem (výzkumným šetřením) potvrzují nebo zamítají na základě získaných dat. Pro jednu výzkumnou otázku může být zvoleno několik hypotéz.⁸⁶

Vybrané dotazníkové šetření je zaměřeno na třídní učitele působící na základní škole. Celé dotazníkové šetření se týká vlivu střídavé péče na výchovu a vzdělání dětí na základní škole. Po předchozí domluvě s vedením školy, mě přizvali na pedagogickou poradu, kde proběhlo vysvětlení mé návštěvy. Zajímalo mě, zda školu navštěvují žáci ve střídavé péči. Bylo velkým překvapením, že se v každé třídě nachází minimálně jeden žák nebo žákyně. Proto došlo k domluvě, že výzkum proběhne pouze na této škole. Mezi učiteli panovala

⁸⁵ HENDL J., REMR J. *Metody výzkumu a evaluace*. Portál Praha 2017, s.82 ISBN 978-80-262-1192-1.

⁸⁶ HENDL J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Portál 2004, s. 21 ISBN 80-7178-820-1.

trochu nervozita a nejistota, jelikož se někteří dotazníkového šetření ještě nezúčastnily. Po vysvětlení a zodpovězení všech dotazů, se všichni ujistili, že se jedná o zcela anonymní výzkum. Vedení školy i třídní učitelé dostali nabídku, že se dozví výsledky šetření.

Dotazník se skládal celkem z 18 uzavřených a otevřených otázek. Je rozdělen na dvě části. První část je složena ze 7 otázek a je zaměřena konkrétně na třídní učitele plus jedna otázka na závěr dotazníku. Ostatních 11 otázek je zaměřeno na chování a prospěch žáků ve střídavé péči. Všechny tyto otázky dopomohou k získání odpovědí a potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz.

Dotazník měl 100 % návratnost a doba vyplnění se lišila, podle počtu žáků ve třídě. Průměrná doba vyplnění tak činila 8 minut. Dotazník je k nahlédnutí v příloze diplomové práce.

KAZUISTIKA

Kazuistika popisuje jednotlivé případy. Popisuje celý proces od vzniku přes průběh až k vyléčení duševní choroby nebo odstranění povahové vlastnosti. Může se týkat nejen jedince, ale i skupiny nebo instituce. Velmi často se sestavuje jako rekonstrukce životopisu sledované osoby.⁸⁷

3.2 Analýza výzkumu

Cílem diplomové práce je zjistit, zda se podle pedagogů ovlivnilo chování a prospěch žáků po přechodu, kteří se dostali do střídavé péče během základního vzdělání. Jak je výše zmíněno, otázky budou rozpracovány zvlášť, a to jak u rozhovorů, tak u dotazníkového šetření.

3.2.1 Analýza hloubkových rozhovorů

Analýza obou rozhovorů proběhla na základě vybraných kódů, které byly získány z odpovědí respondentek. Kódy bylo potřeba rozdělit do kategorií, podle kterých mohlo dojít k celkové analýze a souhrnu získaných rozhovorů, co mají rozhovory společného, zda se respondentky shodují nebo si rozporují a zda jsou výsledky v souladu se získanými informacemi v teoretické části. Kategorie kódů a zařazení do kategorií probíhalo ručně pomocí zabarvování jednotlivých slov, kterým byla přiřazena obecnější kategorie a na základě toho kódy. Seznam kódů a kategorií bude uveden v příloze diplomové práce.

⁸⁷ HARTL, P. HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Vyd. Portál, 2000, s. 253. ISBN 80-7178-303-X.

Rozhovory byly po nahrání přepsány a vytištěny. Následoval proces kódování a hledání společných jevů pro kódy, což probíhalo formou barevného rozlišování. Všechny společné jevy označeny stejnou barvou a kódem, poté následovalo zařazení do kategorie. Seznam kódů, kategorií a společných jevů bude uveden v příloze diplomové práce.

Rozhovor probíhal s výchovnou poradkyní (VP) a metodičkou prevence (MP). Obě respondentky pracují na základní škole několik let, a proto mají přehled o střídavé péči u žáků. Cílem rozhovoru bylo zjistit, zda má střídavá péče vliv na výchovu a změnu prospěchu, ale také zjistit i další informace o této problematice ve školství u žáků základní školy. Na otázku, **jestli je znám počet žáků ve SP ve škole** odpověděla VP, že nemá přehled o přesném počtu žáků. Otázka byla kladena VP, a to z důvodu její náplně práce. Na základě dotazníkového šetření jsem zjistila, že o střídavé péči jsou zaměstnanci školy informováni vedením školy, ale přesné počty nejsou nikde vedeny. Z nedostatku času si práci o žáky ve SP rozděluje VP a MP. Pokud se vyskytne problém na druhém stupni, je informována MP a ta následně informuje VP, jak uvedla respondentka MP v odpovědi na otázku: **Proč jste si rozdělili práci s VP?** Odpověď vyvolala další otázky, a to na **změnu chování a prospěchu žáků**. „*Za svoji praxi jsem řešila jen malý počet problémů.*“ (respondentka VP). Téměř totožná odpověď „*Se zhoršeným chováním a zhoršeným prospěchem se občas setkáváme*“ zazněla od respondentky MP. Tyto odpovědi dopomohly k vyhodnocení hlavního cíle. Chování i prospěch byly vstupem do střídavé péče ovlivněny u několika žáků. Stejně tak to potvrzuje dotazníkové šetření pro třídní učitele. Podle respondentek se častěji objevují změny u žáků na druhém stupni. „*Nejčastěji se jedná o žáky, kteří přijdou na druhý stupeň*“ (respondentka MP). Prospěch a chování není ovlivněno ale jen SP, ale také „*dospíváním, novou látkou a prostředím.*“ (respondentka MP). Vzniknou-li výchovně vzdělávací problémy, řeší se lépe na prvním stupni než na druhém „*Na prvním stupni se dá s žáky pracovat a mluvit lépe. Ovšem na druhém stupni bývá často problém*“ (respondentka VP). Podle získaných informací, žáci na druhém stupni prochází obdobím dospívání a nastává u nich období, kdy nechtějí komunikovat a spolupracovat s učiteli. Doposud, ale nebylo za potřebí řešit radikální změnu chování nebo prospěchu. „*O změnách jsou informováni rodiče během rodičovských schůzek individuálně*“ (respondentka MP). Další navazující otázkou bylo **jaká podpůrná opatření nabízí žákům a rodičům škola**. VP by měla být schopna navrhnout doporučené postupy k vyřešení. Po vzájemné domluvě VP a MP s učiteli,

uzpůsobí doporučené postupy konkrétnímu žákovi. Postupy se snaží nejprve aplikovat třídní učitelé „*Poskytují osobní setkávání, společné řešení problému, vzájemnou spolupráci, doučování*“ (respondentka VP). VP se snaží najít s rodiči nejlepší řešení. Pokud běžná opatření nezabírají, proběhne setkání se speciální pedagožkou a případně s MP. Jak je zmíněno, MP se orientuje na druhý stupeň, kde s rodiči nejčastěji řeší výběr střední školy „*Za celou moji praxi jsem řešila pouze pár případů, kdy bylo potřeba zavolat oba rodiče a najít společné řešení. Jednalo se o výběr střední školy*“ (respondentka MP). Jak uvedla respondentka v rozhovoru, problémem je často výběr střední školy, kdy žák má svoji představu, kterou s ním rodiče nesdílí, anebo ji nesdílí pouze jeden z rodičů. Pak nastává problém, kdy žák začíná být uzavřenější, smutný a chování či prospěch se mohou měnit. Pokud se vyskytne jakýkoliv problém, respondentky se navzájem informují. Problém se snaží vyřešit společnými silami ve spolupráci s učiteli a rodiči. Jak uvádí obě respondentky, je zde nejdůležitější spolupráce a navržení podpůrných opatření a následných postupů společně s rodiči, tak aby pomohly žákovi.

A na otázku, **co si myslí o střídavé péči** se jejich odpovědi částečně shodují. „*Střídavé péči fandím, a naprosto chápu oba rodiče, že chtějí své dítě vidět a podílet se na výchově.*“ (respondentka VP). „*Asi je lepší zkusit střídavou péči než hned omezit kontakt dítěte s jedním z rodičů, anebo vychovávat dítě v toxickém rodinném prostředí, kde se rodiče hádají.*“ (respondentka MP). Osobní názory jsou rozvinuty v předchozí kapitole.

3.2.1.1 Rozhovor s výchovnou poradkyní

Rozhovor s výchovnou poradkyní byl zaměřen primárně na aktuální situaci střídavé péče na základní škole a žáky, kteří se v ní aktuálně nacházejí nebo do ní právě přešli. Přesně tyto případy pomohou ukázat a utvořit názor na vliv střídavé péče na chování a výsledky prospěchu žáků. Její přístup byl velice příjemný a profesionální.

Otázka číslo 1: Máte na Vaší základně škole žáky ve střídavé péči a máte přehled kolik jich je?

Výchovná poradkyně potvrdila, že dětí ve střídavé péči přibývá čím dál více. V současné době podle ní, nastupují žáci už do první třídy ve střídavé péči, anebo se do ní dostávají nejvíce ještě na prvním stupni. Dále výchovná poradkyně uvedla, že pracuje jen s žáky ve střídavé péči, kteří mají výchovný nebo vzdělávací problém. Takže nemá přehled o přesném počtu žáků.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Ano na naší základní škole máme žáky ve střídavé péči. Momentálně začíná být žáků ve střídavé péči čím dál více, jelikož soudy a rodiče střídavou péči preferují. Nemám úplný přehled o tom kolik žáků je ve střídavé péči na celé škole. Setkávám se s žáky nebo rodiči, až když nastává jakýkoliv problém. Pokud vše probíhá v pořádku, střídavá péče v rodině funguje a nevyskytl se žádný výchovně vzdělávací nebo psychický problém, nepřijdu s žáky do kontaktu. Mám pouze přehled o své třídě, a tudíž o svých žácích, kterých jsem třídní učitelkou. I ve své třídě mám několik žáků ve střídavé péči a zatím jsem se nesečkala s žádným problémem.“

Otázka číslo 2: Jak byste popsala projevy žáka / žáků?

V této otázce výchovná poradkyně prozradila, že řešila zatím málo případů dětí ve střídavé péči. Popsala okrajově jeden příklad žáka, který se uzavřel do sebe, ale setkává se i s jinými projevy žáků. Společně s učiteli pak hledají řešení problému.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Za svoji dvanáctiletou praxi na pozici výchovné poradkyně jsem řešila malý počet problémů u žáků ve střídavé péči. Nejčastěji se, ale jednalo o žáky, kteří začali střídavou péči. O pomoc se na mě obrátily třídní učitelky. Přišli za mnou, s tím že se jim nezdá chování žáků a jejich projevy. V jednom případě po detailnějším rozhovoru s třídní učitelkou jsem zjistila, že je žák najednou tichý, nehlásí se, i když látku zná a umí. Prospěch byl stále stejný, ale aktivita v hodině téměř nulová. Po domluvě, se na žáky chodím podívat přímo do hodiny, abych zjistila, o jaký problém se jedná. Nejčastěji bývají žáci uzavřený nebo naopak na sebe strhávají pozornost, ale našli se i žáci s agresivnějším chováním. S učiteli jsme si domluvili další postupy, abychom žákům pomohli, jak jen to půjde a situaci naopak nezhoršili.“

Otázka číslo 3: Dochází ke změně chování, osobnosti a prospěchu u žáků?

Podle výchovné poradkyně je změna chování a prospěchu velmi individuální. Ve své praxi se setkala s mnoha žáky, kteří se změnili chováním, ale společně s učiteli se snaží vždy o nápravu vhodným způsobem. O změně prospěchu se dozvídá pouze v krajních případech, jinak si prospěch řeší sami učitelé.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Jak už jsem říkala, ke změně chování občas dochází a jedná se nejčastěji o uzavření žáka, agresivnější chování, strhávání pozornosti na sebe, dokonce jsem se setkala i s vytahováním. Žák bral střídavou péči jako velké pozitivum, kdy bude dostávat více dárků. Chování žáků se liší na prvním a na druhém stupni. Na prvním stupni se dá s žáky pracovat a mluvit lépe. Ovšem na druhém stupni bývá často problém. Žáci prochází pubertou a mají období, kdy s námi nechtějí spolupracovat, a to nejen po přechodu do střídavé péče. Vše je individuální, netvrdím, že to takto probíhá u každého žáka. Hodně záleží na spolupráci s rodiči, zda mají stejné názory, vychází spolu dobře a jsou schopni se domluvit na stejných postupech a pravidlech“

Co se týče prospěchu, s tím nemám moc velkou zkušenost. Prospěch si řeší sami učitelé, pokud nehrozí reparát nebo neklasifikace. Na prospěch žáků bych se obrátila na učitele.“

Otázka číslo 4: Jaká podpůrná opatření nabízíte žákům a rodičům jako škola?

V odpovědi shrnula výchovná poradkyně, jak to chodí na jejich základní škole s podpůrnými opatřeními. Nejprve se problém snaží vyřešit třídní učitelé s její pomocí. Každý žák a jeho situace je individuální, proto se opatření co nejvíce přizpůsobit situaci a žákovi. Mezi opatření se řadí například zvolnění, mírnější nároky, setkání s rodiči.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Podpůrná opatření poskytují žákům a rodičům nejprve třídní učitelé. Poskytují osobní setkání, společné řešení problému, vzájemná spolupráce, doučování. Pokud nic z toho nezabírá jsou ochotni učitelé na pár dní zvolnit pro konkrétního žáka nároky a režim. S procesem jsou seznámeni i ostatní kolegové, aby zvolili případně mírnější přístup a vyhnuli se nevhodným otázkám. Pokud opatření nezabírá, koná se setkání se speciální pedagožkou, která na naši školu dochází. Ta nabízí osobní setkání a společné hledání řešení, které bude vyhovovat všem. Pokud je potřeba, zapojuje se i metodik prevence. Jak pořád říkám. Každý případ je individuální. Nejdůležitější je ochota rodičů spolupracovat a myslet, že nejdůležitější je dítě, a ne jejich spory.“

Otázka číslo 5: Komunikujete o střídavé péči s rodiči, žáky a ostatními učiteli?

Se všemi zúčastněnými se výchovná poradkyně setkává, až když nastane konkrétní problém nebo se problém blíží a u žáka nastávají změny. Dříve není důvod.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Se všemi zúčastněnými komunikuji, pokud se vyskytne jakýkoliv výchovný nebo vzdělávací problém. Když se dozvíme, že se v rodině změnila situace, jsem o tom informována anebo informuji já učitele. S rodiči se setkávám, až nastane problém nebo stojí-li o setkání rodiče. Do té doby není důvod.“

Otázka číslo 6: Jaký máte názor na střídavou péči?

U každého se názor na střídavou péči liší a je zajímavé si názory poslechnout a porovnat.

Vlastní názor respondentky na otázku:

„V mém okolí střídavé péče čím dál více přibývá. Dříve jsem si myslela, že je to něco špatného, nechápala jsem proč to soudy dělají. Byla jsem vychovávána v názoru, že dítě by mělo být vždy s matkou, pokud je schopna se o dítě starat. Jak případů střídavé péče přibývalo, názor jsem začala měnit. Asi na to má vliv i praxe ze zaměstnání. Myslím si, že střídavá péče je skvělý kompromis pro rodiče i dítě, i když to dítě nemusí ze začátku tak vnímat. Pokud je mu vysvětleno, že takhle uvidí otce i matku stejně, nemuselo by mu být tak líto, že spolu rodiče už nebudou žít. Dítě tak nebude vidat otce jen jednou za 14 dní o víkend, ale bude s ním celý týden. Moc se mi líbí, když se rodiče domluví a dítě má jeden svůj domov, kde vyrůstalo a střídají se rodiče. Nemám s tím vlastní zkušenost, ale myslím, že pro děti je to skvělé, jak si na střídání zvyknout, alespoň ze začátku a dokud je dítě malé. Ale naprosto chápu, že pro rodiče to může být komplikované, nepříjemné a finančně náročné, hlavně pokud si najdou nové partnery. To asi ale odbočuji. Tak abych to shrnula. Střídavé péči fandím, a naprosto chápu oba rodiče, že chtějí své dítě vidět a podílet se na výchově.“

3.2.1.2 Rozhovor s metodičkou prevence

Metodička prevence na základní škole pracuje současně jako třídní učitelka na druhém stupni už 10 let. Spolupracuje s výchovnou poradkyní, speciální pedagožkou a koordinuje spolupráci školy s dalšími orgány. Po domluvě s výchovnou poradkyní a ředitelkou školy se věnuje výchovně vzdělávací problematice a poradenské službě na druhém stupni. Problémy pak konzultuje a řeší s výchovnou poradkyní, a to z toho důvodu, že výchovná poradkyně působí jako třídní učitelka na prvním stupni a děti na druhém stupni už tolik nezná.

Otázka číslo 1: Proč jste si rozdělily práci s výchovnou poradkyní?

V odpovědi na otázku metodička prevence prozradila důvody rozdělení práce. Rozumně odůvodnila problematiku a faktory vedoucí k rozdělení práce. Pravidelně se scházejí a o všem se informují. Rozdělení je hlavně z důvodu nedostatku času a lepší poznání žáků. Výchovná poradkyně žáky zná na prvním stupni, ale na druhém už o nich nemá takový přehled.

Vlastní odpověď respondentky:

„Oficiálně máme každá svoji práci a věnujeme se každá trochu jiným věcem. Protože střídavé péče přibývá, domluvili jsme se, že na druhém stupni se budu snažit pomoci já a na našich schůzkách budu kolegyni informovat. Domluva vznikla na základě toho, že se působím na druhém stupni a kolegyně na prvním, tak nemá takový přehled o žácích. I kdyby chtěla, nemá časový prostor, navštěvovat druhý stupeň. Pokud nastane jakýkoliv problém a najdeme společné řešení. Přijde nám to jako skvělá spolupráce a vzájemná pomoc. Už jsme pár případů spolu takto řešily.“

Otázka číslo 2: Setkáváte se s problémovým chováním a zhoršením prospěchu u žáků ve střídavé péči?

Z odpovědi na otázku vyplývá, že změna chování a prospěchu z pohledu metodičky nastává při přechodu na druhý stupeň a v období dospívání. Zatím se neseťkala s žádným zásadním zhoršením, které by bylo potřeba radikálně vyřešit.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„Se zhoršeným chováním a zhoršeným prospěchem se setkáváme i u žáků, kteří nejsou ve střídavé péči. Ale zaměřím-li se na tyto žáky, tak ano, občas se s takovým problémem setkáváme. Nejčastěji se jedná o žáky, kteří přijdou na druhý stupeň, učivo je náročnější, nový učitelé a prostředí. To vše má velký vliv, proto chvíli trvá, než se žáci srovnají a najdou si tu správnou cestu. Horší chování i zhoršení prospěchu se do prvního pololetí vždy srovná. Zatím nebyl důvod k radikálnějšímu řešení problému. O změnách jsou informováni rodiče během rodičovských schůzek individuálně a mají možnost se setkat i s ostatními učiteli a zeptat se. Občas se problémy vyskytují v návaznosti na jejich dospívání,

ale opět musím říct, že jsme doposud neřešili žádný závažný problém na rozdíl u žáků, kteří ve střídavce nejsou. Pár incidentů jsme řešili při výběru středních škol.“

Otázka číslo 3: Účastníte se setkávání s rodiči nastane-li komplikace?

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

Ani na druhém stupni nedochází k mnoha komplikacím. Jak uvedla respondentka, účastní se setkání pouze někdy, je-li to potřeba.

„Pokud myslíte, u dětí ve střídavé péči tak pouze někdy. Jak už jsem říkala, působím hlavně na druhém stupni. Pokud je potřeba se setkat s rodiči, tak samozřejmě ano ať už je to požadavek ze strany rodičů, výchovné poradkyně nebo můj. Za celou moji praxi jsem řešila pouze pár případů, kdy bylo potřeba zavolat oba rodiče a najít společné řešení.“

Otázka číslo 4: Řešíte problémy se střídavou péčí při výběru střední školy?

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

Z odpovědi vyplývá, že nejčastější problémy se týkají právě výběru střední školy. Nejčastějším problémem, je rozdílnost názoru žáka, a každého z rodičů. Respondentka se snaží vyslechnout, vysvětlit a navrhnout nejlepší řešení pro žáka.

„Tak to je ta pravá otázka. Ano řeším společně se zúčastněnými kolegy. Žáku ve střídavé péči přibývá a tím pádem i problémů při výběru střední školy. Nejčastější komplikací je, že žák chce na střední školu podle svého výběru, matka žáka má jinou představu a stejně tak otec. Jako velkou výhodu vidím ve zvýšení počtu přihlášek na střední. Do nedávna byla možnost podat pouze dvě. Abych ale odpověděla. Problém často bývá v dojíždění. Tím, že rodiče žáka žijí v různých městech nebo obcích a žák se střídá po týdnu je problém vybrat střední školu někde dál. Uvedu jeden příklad. Každý rodič v jiné obci, spojil na vybranou střední školu žákem obtížné od jednoho z rodičů, internátní školu rodiče nechtějí. Raději by žákovi vybrali střední školu v co nejbližší dojezdové vzdálenosti jako je například ekonomické lyceum. Problém nastal v tom, že žáka zajímalo zdravotnické lyceum, které je o 30 km dál. Byl to teda opravdu oříšek. Žák se nám svěřil, že na ekonomku opravdu nechce a bude se tam trápit určitě. Po domluvě s třídní učitelkou, výchovnou poradkyní a žákem jsme požádali rodiče o setkání. Našli jsme možnosti, pozitiva a negativa. Ptali se na pravý důvod, proč chtějí zvolit ekonomku až jsme se dozvěděli, že se jedná o jejich pohodlnost. Jsem na nás pyšná, protože žák odešel na zdravotnické lyceum, které úspěšně zakončil“

maturitou a pokračoval dále na vysokou školu. Žák byl nakonec v internátní škole a překvapivě nebyl žádný problém. Dokonce se snížily hádky mezi rodiči.“

Otázka číslo 5: Co si myslíte o střídavé péči?

V následující odpovědi je sdělen vlastní názor na problematiku střídavé péče, který se u každé osoby může lišit. Je tedy zajímavé vyslechnout si názor někoho jiného.

Vlastní odpověď respondentky na otázku:

„No upřímně, já ve střídavé péči nikdy nebyla a ni moje děti naštěstí nejsou. Nemám na toto téma vyloženě negativní názor, ale je tedy jedno velké ALE. Jako dospělá si neumím představit, že bych bydlela každý týden někde jinde. Přijde mi to pro ty děti dost nekomfortní. Děti podle mě neví kde, co mají. Pak pláčou, protože jim chybí tělocvik nebo domácí úkol. Pak se rodiče zlobí na to dítě, že si to má hlídat a dávat si na věci pozor. Všechno podle mě záleží na rodičích, jak spolu komunikují, spolupracují, věnují se dítěti a uvědomují si, že dítě je na prvním místě a spory musí jít stranou. Mohla bych pokračovat dál, ale myslím, že takhle je to pochopitelné. Prostě existují výjimky, kde střídavá péče funguje. Asi ej lepší zkusit střídavou péči než hned omezit kontakt dítěte s jedním z rodičů anebo vychovávat dítě v toxickém rodinném prostředí, kde se rodiče jen hádají. Takhle mají rodiče takové například týdenní volno na vyřízení si pochůzek, splnění povinností a během týdne s dítětem mohou trávit co nejvíce času spolu.“

3.2.2 Dotazníkové šetření

Než dojde k vyhodnocení jednotlivých otázek, je zapotřebí stanovit si hypotézy, které jsou pak na základě dotazníkového šetření vyhodnoceny. Jedná se o jejich potvrzení nebo vyvrácení. Hypotézy pomohou k vyhodnocení hlavního cíle diplomové práce. Byly navrženy na základě získání informací v teoretické části.

Hypotéza 1

Předpokládám, že u 55 % žáků po přechodu do střídavé péče během základního vzdělání se prospěch nezhoršil.

Hypotéza 2

Předpokládám, že alespoň u 60 % se chování zásadně nezměnilo, u žáků nenastala žádná konkrétní změna při přechodu do střídavé péče a chování zůstává stejné nadále u obou rodičů v zaběhlém systému střídavé péče.

První část dotazníkového šetření byla zaměřena na respondenty. První 4 otázky měly za cíl zmapovat výzkumný vzorek – jednalo se o pohlaví respondentů, na jakém stupni

základní školy působí jako třídní učitelé, který ročník vyučují a délka praxe respondentů na základní škole. Další 3 otázky se týkají obecného přehledu o žácích ve střídavé péči – kolik jich navštěvuje jejich třídu, od koho se o střídavé péči dozvídají, a zda mají přehled u koho žáci momentálně jsou. První část vyplní každý respondent pouze jednou.

Druhá část se týkala žáků, proto bylo důležité, aby tuto část respondenti vyplnily pro každého žáka zvlášť. Reálně tedy někdo vyplnil jeden dotazník a někdo například tři. Tato část dotazníku byla zaměřena na prospěch, vzdělání a chování, konkrétně na jejich změny během střídavé péče. Jedná se například o otázky, které zjišťují, zda se chování zlepšilo nebo zhoršilo u jednoho z rodičů, zda se změnil vztah ke spolužákům, a pokud nastala změna chování a domácí přípravy, jakým způsobem se projevila.

První část

Otázka číslo 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Jedná se o klasickou identifikační otázku pro přehlednost, zda na škole vyučují pouze ženy nebo i muži.

Z výsledků vyplynulo, že na základní škole učí 21 třídních učitelů a to 20 žen a jeden muž. I přes to, že se hlásí na pedagogické školy muži, stále se jedná o menšinu na základních školách.

Obrázek 1 graf: Pohlaví třídních učitelů viz příloha

Otázka číslo 2: Jakého ročníku jste třídní učitel / učitelka?

Další otázka se týkala třídnictví. Z této otázky vyplyne, kolik třídních učitelů pracuje na prvním a druhém stupni.

Na této základní škole pracuje 13 třídních učitelů na prvním stupni a 8 třídních učitelů na druhém stupni. Na druhém stupni je méně učitelů z důvodu spojování tříd. Na konci 5. ročníku se několik žáků rozhoduje pro víceleté gymnázium. Tím pádem na druhý stupeň nastupuje žáků méně a je nutné třídy spojit. To vysvětluje menší počet tříd na druhém stupni.

Obrázek 2 graf: Stupeň ZŠ viz příloha

Otázka číslo 3: Jakou třídu učíte? Uveďte prosím ročník a A/B/C/D/E

Tyto údaje jsou důležité pro výsledky následujících otázek. Je jasné, že pro každou třídu je pouze jeden třídní učitel. Otázka má, ale zjistit, zda se jedná o A / B / C / D / E, aby bylo možné určit, kolik tříd je v daném ročníku.

Tabulka 1: Počet paralelek v ročníku

Ročník	Paralelky	v %
1.ročník	3	14,29%
2.ročník	3	14,29%
3.ročník	3	14,29%
4.ročník	2	9,52%
5.ročník	2	9,52%
6.ročník	2	9,52%
7.ročník	2	9,52%
8.ročník	2	9,52%
9.ročník	2	9,52%

Zdroj: Vlastní zpracování

První až třetí ročník (3 třídy – A, B, C), pátý až devátý ročník (2 třídy – A, B). Otázka opět potvrdila, že je na základní škole 21 tříd, tudíž 21 třídních učitelů. Tyto výsledky budou nápomocny u vyhodnocení otázky číslo 5.

Otázka číslo 4: Vaše učitelská praxe je dlouhá let

Zde se jedná o otevřenou otázku, na kterou se lišily odpovědi. Tato otázka byla zvolena pro přehlednost a informovanost čtenářů.

Tabulka 2: Praxe učitelů

Praxe	Počet učitelů	v %
2 roky	1	4,76%
5 let	3	14,29%
10 let	2	9,52%
15 let	12	57,14%
38 let	2	9,52%
42 let	1	4,76%

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejčastější odpověď byla 15 let. Na základní škole působí 42 let (1), 38 let (2), 15 let (12), 10 let (2), 5 let (3), 2 roky (1). Podle výsledků z předchozí otázky působí ve funkci třídních učitelů 21 pedagogů. Jak je vidět podle délky praxe, jedná se o věkově velmi rozmanitý kolektiv. Což není podle mě vůbec na škodu, učitelé se doplňují, využívají nejnovější trendy ve výuce a zároveň se inspirují profesně staršími kolegy.

Otázka číslo 5: Vaši třídu momentálně navštěvuje žáků ve střídavé péči.

I tato otázka patří k otevřeným. Odpovědi jsou roztríděny podle ročníků pro lepší přehlednost. Protože v každou třídu navštěvují žáci ve střídavé péči, měla tato otázka zjistit o jaký počet se v každé třídě jedná.

Základní škola disponuje 9 ročníky což je 21 tříd. První stupeň – první ročník (4), druhý ročník (8), třetí ročník (6), čtvrtý ročník (3), pátý ročník (3).

Druhý stupeň – šestý ročník (3), sedmý ročník (1), osmý ročník (4), devátý ročník (3).

Žáci jsou pro lepší přehlednost rozděleny podle ročníků. Základní školu momentálně navštěvuje 35 žáků ve střídavé péči.

Obrázek 3 graf: Počet žáků ve SP v ročníku viz příloha.

Otázka číslo 6: O střídavé péči se dozvídáte výhradně od:

Pro mě je tato otázka velice zajímavá a podle mě pro oblast střídavé péče důležitá, i když se nepřímo týká hlavního cíle, je velmi důležitá a vhodná.

Z výsledků vyplynulo, že se respondenti dozvídají o střídavé péči výhradně od vedení základní školy (21), od žáka / žákyně (0), zákonných zástupců (0).

Je tedy značné, že třídní učitelé se o střídavé péči dozvídají výhradně od vedení základní školy. Dalo by se říct, že je to správné, avšak podle mého názoru, by měli třídní učitele kontaktovat i zákonní zástupci. Například z důvodu spolupráce do budoucna.

Otázka číslo 7: Máte přehled o tom, u koho z rodičů žák / žáci momentálně jsou?

Tato otázka se týká přehledu o žácích. Jak moc se učitelé orientují ve střídavé péči jednotlivých žáků. Zda je zajímavá u koho žáci jsou nebo naopak.

Třídní učitelé mají přehled, u koho žáci momentálně jsou (16) a ti kteří přehled nemají (4). Z grafu a výsledků je přehledně vidět, že převažují učitelé, kteří mají o svých žácích a jejich střídání přehled.

Obrázek 4 graf: Přehled o SP u žáků viz příloha

Druhá část

Otázka číslo 1: Pohlaví žáka / žákyně

Otázka je pouze identifikační, díky ní se dozvídáme, že ve střídavé péči jsou žákyně (21) a žáci (14).

Podle výsledku je známo, že základní školu navštěvuje více dívek ve střídavé péči než chlapců. Počet chlapců není ale o moc nižší.

Obrázek 5 graf: Pohlaví žáků viz příloha.

Otázka číslo 2: Interval střídání žáků mezi rodiči

Otázka má za úkol zjistit v jaké intervalu se žáci a žákyně střídají mezi rodiči. Zda se střídají po týdnu, po čtrnácti dnech nebo měsíci.

Podle odpovědí se všichni žáci (35) střídají mezi rodiči po týdnu.

Na základě získaných informací z teoretické části a odborné literatury je střídání po týdnu ideální, pokud ovšem nestřídají i základní školy. Tento výsledek vplyne z další otázky.

Otázka číslo 3: Střídají žáci základní školu?

Jednalo se o uzavřenou jednoduchou otázku, kdy respondenti měli na výběr ze dvou odpovědí. Jejich žáci nestřídají více základních škol a žáci střídají základní školu (0).

Z výsledků vyplývá, že všichni žáci (35) navštěvují neustále tu samou školu. Nemusí měnit školu a oba rodiče bydlí pravděpodobně v dojezdové vzdálenosti školy. Rodiče jsou schopni se domluvit a zařídit dopravu dítěte do školy.

Otázka číslo 4: Změnil se prospěch žáků po přechodu do střídavé péči?

Jedná se o uzavřenou otázku, na kterou měli respondenti vybrat jen jednu odpověď ze čtyř možných. V odpovědích dojde k odlišnostem, protože každý žák na střídavou péči může reagovat jinak.

Obrázek 1 graf: Změna prospěchu

Zdroj: Vlastní zpracování

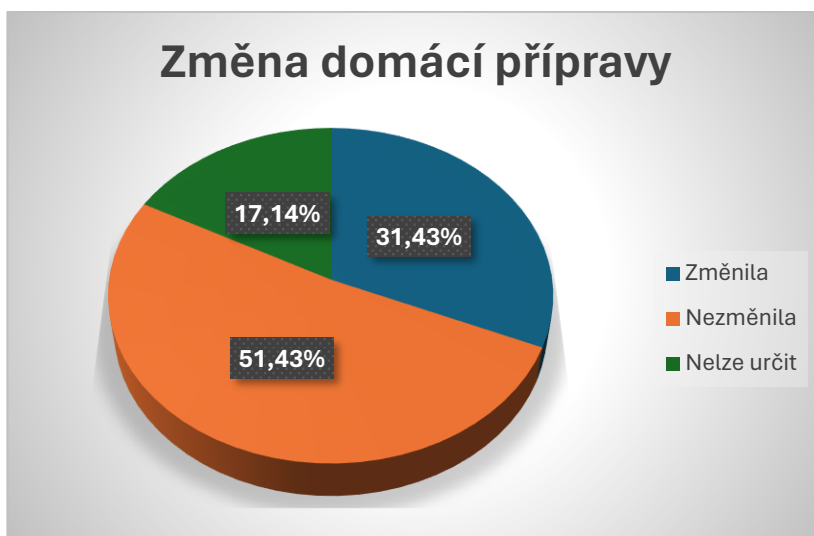
Respondenti si vybírali ze 4 možností a odpověděli následovně: prospěch se zlepšil (0), prospěch zůstal stejný (26), prospěch se zhoršil (3), nelze určit – žák nastoupil / přestoupil už v procesu střídavé péče (6).

Tato otázka pomůže potvrdit nebo vyvrátit stanovenou hypotézu. Jak je vidět z výsledků výše, prospěch se u žáků spíše nezměnil. Až na výjimku 3 žáků, což je v celkovém počtu 35 žáků relativně dobré. Pro detailnější informace, by byl nutný rozhovor s třídní učitelkou. Na povážený jsou žáci, u kterých se nedala změna prospěchu určit, k tomu by respondenti potřebovali delší čas na pozorování.

Otázka číslo 5: Změnila se domácí příprava žáka?

Jedná se o uzavřenou otázku, na kterou měli respondenti vybrat jen jednu odpověď ze čtyř možných. Odpovědi se budou lišit, protože každý žák i rodič ve střídavé péči může dbát na domácí přípravu jinak.

Obrázek 2 graf: Změna domácí přípravy

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti si vybírali ze 3 odpovědí: domácí příprava se změnila (11), domácí příprava se nezměnila (18), nelze určit – žák nastoupil / přestoupil už v procesu střídavé péče (6).

Odpovědi respondentů jsou dost vyvážené. U některých žáků se domácí příprava zlepšila a u jiných zůstala stejná. V této situaci bude důležitý přístup žaka i rodiče. Domácí přípravu může ovlivnit několik faktorů, jako například delší pracovní doba rodiče, dlouhé dojíždění a tím pádem méně času na přípravu, ale také neschopnost ať už záměrná nebo nezáměrná pomoci žákovi s úkoly a učením. Příprava se mohla i zlepšit, protože rodič si udělá na své dítě více času, protože ho vidí pouze ob týden. Pro detailnější informace byla zvolena následující otázka, ale také byl nutný rozhovor s respondenty, rodiči i žáky.

Otázka číslo 6: Je prospěch a připravenost u obou rodičů stejný?

Jedná se opět o uzavřenou otázku, na kterou respondenti vybírali jednu odpověď ze tří. Tato otázka má návaznost na otázku předchozí.

Obrázek 3 graf: Změna prospěchu a připravenosti žáků u rodičů

Zdroj: Vlastní zpracování

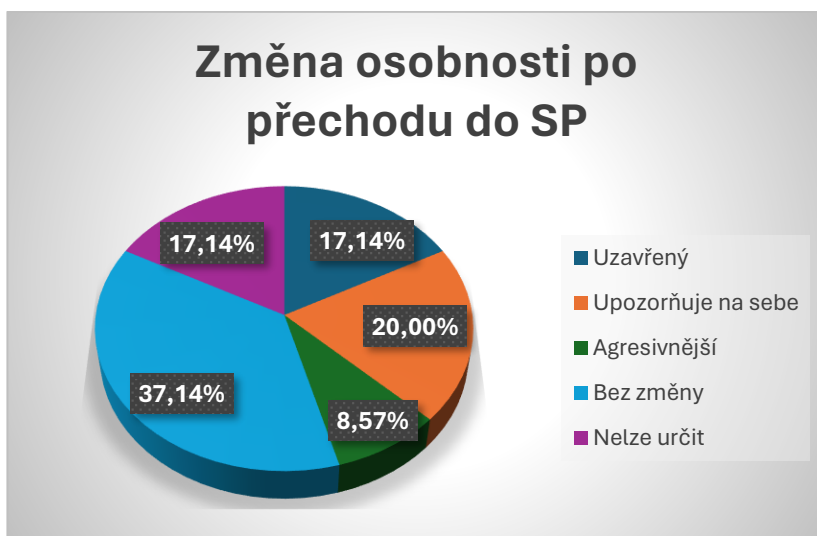
Respondenti odpovídali následovně: U obou rodičů je to stejné (13), u matky se prospěch i připravenost většinou zhorší (7), u otce se prospěch i připravenost většinou zhorší (15).

Jak je vidět z výsledků, ve většině případech se prospěch a připravenost zhoršuje u otce. Myslím si, že je to zapříčiněno, tím že matky mají zodpovědnější přístup k učení a povinnostem, jsou zvyklé se s dětmi učit od narození a věnovat se jim plnohodnotně. Nepovažují to za podmínku, i otcové projevují snahu. Jak je vidět, připravenost a prospěch u podobné většiny žáků zůstaly stejné. A naopak i u matky se několika žákům zhoršuje prospěch. Dalo by se říci, že je to individuální a záleží, jak žáci snášejí střídání mezi rodiči a jak rodiče snášejí týdenní absenci dítěte, chybějícího partnera, a jak ke střídavé péči každý z nich přistupuje.

Otázka číslo 7: Změnila se osobnost dítěte po přechodu do střídavé péče?

Opět se jedná o uzavřenou otázku, respondenti tedy museli zvolit jednu odpověď. Otázka byla zvolena pro zjištění výsledku a pro potvrzení či vyvrácení hypotézy.

Obrázek 4 graf: Změna osobnosti po přechodu do SP

Zdroj: Vlastní zpracování

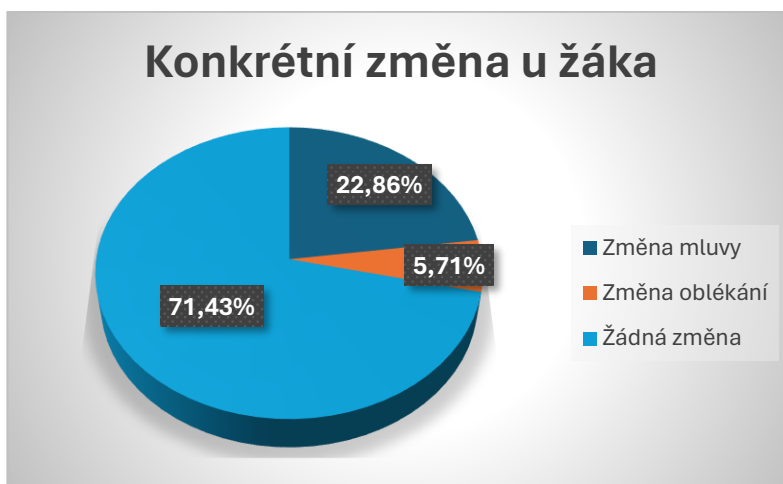
Z výsledků vyplývá, že většina respondentů (13) si myslí, že se u žáka neprojevila žádná změna. U dalších žáků (6) nelze určit, zda se projevila nějaká změna, protože žáci nastoupili nebo přestoupili už v procesu střídavé péče. Několik žáků se uzavřelo a stranilo se kolektivu (6), začali být agresivnější (3) a někteří na sebe začali upozorňovat (7).

Výsledky jsou různorodé, je vidět, že systém střídavé péče působí opravdu na každého jinak. Pominu-li žáky, u kterých respondenti nedokázali změnu zachytit, jsou výsledky dosti podobné.

Otázka číslo 8: Nastala u žáka nějaká konkrétní změna?

V tomto případě se jedná o polootevřenou otázku, kdy si respondenti zvolili jednu z nabízených odpovědí nebo mohli napsat vlastní. Výběr odpovědí, byl zvolen na základě vlastní intuice.

Obrázek 5 graf: Konkrétní změna u žáka

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle respondentů se u žáků neobjevila žádná změna (25), změna mluvy (8), změna oblékání (2), změna písemného projevu (0). Možnost zvolit vlastní změnu nevyužil žádný z respondentů.

V průběhu vyplňování se někteří respondenti ujišťovali, zda chápou otázku a odpovědi správně. Otázkou mělo dojít ke zjištění, zda se žáci změnili nějak zásadně, jestli se zhoršila mluva (například vulgarismus), začali chodit jinak oblékáni, změnil se písemný projev, i když u toho jsem si nebyla zcela jista nebo jestli se u žáků začala projevovat úplně jiná změna. Výsledky byly překvapující.

Otázka číslo 9: Jaké je chování žáků, pokud jsou u otce?

Tato otázka má zjistit, jestli se chování liší, pokud jsou žáci u matky a otce nebo zůstává stejné.

Obrázek 6 graf: Chování žáků u otce

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle odpovědí respondentů je chování žáků u otce stále stejné (20), u některých žáků se chování zhoršilo (15). Odpověď, že se chování zlepšilo si žádný respondent nevybral.

U některých žáků se chování zhoršilo, ale podle odpovědí na předchozí otázky se nezhoršilo zásadně, že by nebylo možné pomoci žákovi se zlepšit.

Otázka číslo 10: Jaké je chování žáků, pokud jsou u matky?

Tak jako předchozí otázka měla zjistit změnu chování žáků u otce, tak tato má za cíl zjistit chování u matky.

Obrázek 7 graf: Chování žáků u matky

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle respondentů je chování u žáků lepší (15), chování se nezměnilo (20) a odpověď, že se chování zhoršilo nevybral pro žádného žáka ani jeden respondent.

Po porovnání výsledků této a předchozí otázky jsou vidět úplně odlišné odpovědi, u koho se chování zlepšilo a zhoršilo. Už v předchozích otázkách je zmiňováno, že matky dbají na výchovu a vzdělání o něco více než otcové. Není to samozřejmě pravidlem. Tyto výsledky nám to v tomto případě potvrzují.

Otázka číslo 11: Myslíte si, že se změnil vztah ke spolužákům?

Změna v rodině může často narušit i žákův vztah ke kamarádům a spolužákům, a to byl důvod zvolení této otázky.

Obrázek 8 graf: Změna vztahu ke spolužákům

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku respondenti odpověděli pouze ano (11) a ne (24).

Vztahy se spolužáky se mohly zlepšit, ale i zhoršit. Žák ve střídavé péči si může začít najednou více rozumět se spolužáky v obdobné situaci, ale také nemusí. Může se uzavřít, chovat se agresivněji nebo na sebe upozorňovat na sebe, protože doma tolik pozornosti nemá.

Hypotéza 1

Předpokládám, že alespoň u 55 % žáků po přechodu do střídavé péče během základního vzdělání se prospěch nezhoršil.

K potvrzení či vyvrácení hypotézy došlo na základě 2 zvolených otázek v dotazníkovém šetření. Jedná se o otázku, zda se *změnil prospěch u žáků po přechodu do střídavé péče*. Na tuto otázku odpovědělo 21 třídních učitelů, dohromady se vyjádřili k 35 žákům. Bylo zjištěno, že výsledky prospěchu u 26 žáků (74,29 %) zůstaly stejné, u 3 žáků (8,57 %) se zhoršil. U žádného žáka není uvedeno, že se prospěch zlepšil a 6 žáků (17,14 %) se nemohu do výsledku zahrnout neboli výsledky prospěchu po přechodu do střídavé péče, nemohou respondenti určit. Určit výsledky nelze z důvodu nastoupení do 1. nebo 6. ročníku nebo přestoupení v době, kdy je žák ve střídavé péči už několik let. V tomto případě, by muselo dojít k vyhledání z jaké základní školy přestoupil, a jak dlouho ve střídavé péči byl před přechodem na tuto konkrétní základní školu a porušit anonymitu žáků a respondentů.

Druhou otázkou je, zda *prospěch a připravenost žáků u obou rodičů stejná*. Jak je vidět na grafu níže, prospěch je u obou rodičů 20 (57,14 %) žáků stejný. Tato druhá otázka poukazuje na to, že prospěch po přechodu do střídavé péče je stejný, ovšem u některých žáků respondenti zaznamenávají malé zhoršení připravenosti. To, ale nemá vliv na celkovou změnu prospěchu.

Obrázek 9 graf: Změna prospěchu po přechodu do SP

Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 10 graf: Změna prospěchu a připravenosti žáků u rodičů

Zdroj: Vlastní zpracování

Stanovená hypotéza se potvrdila. U více jak 55 % žáků zůstal prospěch stále stejný. Střídavá péče tedy neměla zásadní vliv na změnu prospěchu. Výsledek této hypotézy se dá považovat za velmi pozitivní a pro mnoho respondentů a čtenářů i překvapivý.

Hypotéza 2

Předpokládám, že alespoň u 60 % se chování zásadně nezměnilo, u žáků nenastala žádná konkrétní změna při přechodu do střídavé péče a chování zůstává stejné nadále u obou rodičů v zaběhlém systému střídavé péče.

Hypotéza je rozdělena na dvě části k jejichž potvrzení či vyvrácení došlo ke zvolení několika otázek v dotazníkovém šetření.

Z dotazníku vyplývá, že u 25 (71,43 %) žáků se neprojevila žádná konkrétní změna a u 10 (24,57 %) žáků ano. Podle odpovědí respondentů nastala nejčastěji změna mluvy a změna oblékání (neupravený, špinavý, značkové oblečení).

Obrázek 11 graf: Konkrétní změna chování

Zdroj: Vlastní zpracování

Druhou otázkou je, zda se změnilo chování u matky nebo u otce anebo zůstalo stejné. Z následujícího grafu je vidět, že u 20 žáků (57,14 %) zůstává chování stejné a nemění se v závislosti na to, u jakého rodiče momentálně je. U zbylých 15 žáků (42,86 %) se chování mění. Žák se chová jinak u matky a jinak u otce a naopak. Tato otázka je zaměřena na chování během střídavé péče nikoli na změnu chování při přechodu do systému střídavé péče.

Obrázek 12 graf: Rozdíl chování u rodičů

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza by mohla být označena za potvrzenou, s dodatkem, že výsledky jsou velmi hraniční, a to konkrétně u druhé části hypotézy. Jak je vidět z výsledků a grafů, u 71,43 % se chování žáků při přechodu do střídavé péče nezměnilo.

Druhá část je velmi hraniční, dá se říct, že hypotézu nepotvrzuje, avšak po zaokrouhlení ano. Jak je uvedeno, výsledek je velmi hraniční. Jedná se o změny chování u jednotlivých rodičů v zaběhlém systému střídavé péče. Jak je z grafu vidět, u 57,14 % žáků se chování nemění a nezáleží tedy, zda jsou u matky nebo u otce a u 42,86 % žáků se chování mění.

3.2.3 Kazuistika – reálný případ střídavé péče

V této kapitole bude demonstrován reálný případ střídavé péče v praxi u žákyně, která prošla základní školou ve střídavé péči. Jméno žákyně, o které bude kazuistika pojednávat, je dle platných pravidel GDPR změněno.

ANETA, 16 LET

Osobní anamnéza

Aneta se narodila v roce 2007. Ve školním věku byla soudem zařazena do střídavé péče, v tu dobu navštěvovala 2. třídu. Aneta je velmi citlivá a emotivní dívka, která se se střídavou péčí vyrovnává dodnes.

Rodinná anamnéza

Aneta díky střídavé péči vyrůstá s matkou i otcem. Ke střídání dochází po týdnu, každou neděli. Rodiče ze začátku střídavé péče žili a vychovávali Anetu každý sám a postupem času se k výchově přidali partneři.

Popis problému

Následující řádky jsou věnovány osobnímu popisu střídavé péče v případě Anety, která je ve střídavé péči momentálně 9 let. Anetě je nyní šestnáct let a ukončila po jednoletém odkladu základní školu. Nyní ji čeká přechod na střední pedagogickou školu, kde bude na internátní škole.

Aneta je ve střídavé péči od druhé třídy základní školy, tedy od jejích sedmi let života. Od malička byla velice klidné a nekonfliktní dítě. Vždy byla oproti ostatním dětem více naivní a neměla tolik kamarádů. Matka s otcem spolu žili, ale nikdy se nevezali. Z důvodu zaměstnání Anetina otce všichni žili v hájovně u lesa, kde byla nejbližší obec jeden kilometr. Z důvodu vzdálenosti od vesnice neměla Aneta mnoho kamarádů. V blízké obci v tu dobu nebylo žádné dětské hřiště, tudíž neměla možnost se tolik socializovat a skamarádit. Do nástupu do školky byla její nejmladší osoba v životě Anetina starší sestra, i přestože ji bylo v tu dobu už jedenáct let. Ve školce se adaptovala překvapivě dobře, ale opět to byla školka vzdálená patnáct kilometrů, takže ostatní děti vídala pouze tam. Málokdy se stalo, že po předchozí domluvě jela ke kamarádům nebo oni k ní. Při bližení se nástupu do základní školy byl Anetě doporučen odklad povinné školní docházky z logopedických důvodů. Odklad školní docházky po konzultaci doporučili i učitelky mateřské školy, které vzala rodina v potaz. Rodina si myslí, že jí to velice pomohlo i ze socializačního hlediska. Protože v místě bydliště neměla kamarády a dlouho nedocházelo k pořádné socializaci, dohnala to tímto rokem na víc.

Dalším krokem v jejím životě byl nástup na základní školu. Byla to velká změna přejít ze samoty do města. Ve třídě se začlenila docela dobře, ale kamarádů moc neměla. Učivo jí šlo velice dobře. Když se ze třídy stal kolektiv, bylo rozhodnuto o rozdělení její třídy. Do druhé třídy nastoupily děti v novém kolektivu. Ve druhé třídě se Anetiny rodiče rozhodli, že spolu nadále žít nebudou a rozejdou se. Rozhodnutí padlo už na začátku druhé třídy, ovšem Aneta o tom neměla zatím žádné ponětí. Rodiče informovali třídní učitelku, která jim nabídla pomoc a nabídla možnost obrátit se na výchovnou poradkyni. Najednou došlo ke zhoršení ve škole, ztráta pozornosti a motivace, což potvrdili i učitelé. Aneta cítila,

že se doma něco děje. Kolem pololetí jí rodiče oznámili, co se děje a co bude dál. Ve druhé třídě tomu moc nerozuměla a nechápala proč se matka stěhuje pryč. Matka si našla byt a rodiče se domluvili, že bude žít po dobu rekonstrukce u otce společně se starší sestrou. Aneta byla zmatená, a často plačtivá. Neustále se ptala, kde je matka, proč není večer doma a neukládá jí. Nedokázala pochopit, že matka rekonstruuje byt a její nový pokojíček. Teprve v červnu došlo k soudu, kde se oba rodiče domluvili na podmínkách, výchovných a vzdělávacích cílech. V tu dobu se měla začít Aneta stěhovat po týdnu.

Střídavá péče byla nastavena po týdnu, kdy lichý týden je u otce a sudý týden u matky. Protože k soudu došlo v červnu, bylo to komplikované z důvodu letních prázdnin. Rodiče měli plány a připravený prázdninový program, který nevycházel, jak by podle soudu měl. Rodiče si tedy prázdniny nastavili podle sebe. O to větší zmatek nastal v září, kdy mělo dojít k pravidelnému střídání. Aneta se musela dostat do nově nastaveného režimu, který dlouho nechápala. Starší sestra už s rodiči nežila a ona se musela sama neustále stěhovat. I přestože byli rodiče domluveni na pravidlech, docházelo čím dál častěji k hádkám. To se jí dotýkalo a často se ptala co se to děje a proč musí rodiče střídat.

Aneta se se systémem vyrovnávala a začala ve škole lépe pracovat, jak potvrzuje třídní učitelka. Ve škole začala mít více kamarádů a skvělé studijní výsledky. Problém u ní nastal v páté třídě, kdy začala mít více učení a učebních pomůcek. Zároveň začala v páté třídě hodně marodit, měla velice oslabený imunitní systém a tím pádem hrozilo opakování ročníku z důvodu vysoké zameškanosti. Tou dobou hádky rodičů stouply a systém se začal hroutit. Rodina se domnívala, že velký vliv mohl mít psychický stav, který pomohl k oslabení imunitního systému. Tou dobou začala dospívat a mít svůj názor. Rodiče začali řešit školní pomůcky, které neustále zapomínala u jednoho z rodičů. Ve škole bylo zažádáno o zapůjčení náhradní sady učebnic, aby měla u každého z rodičů jednu sadu. Do páté třídy si ji rodiče předávali osobně, ale později došlo ke změně. Protože byla už dost rozumově a emocionálně vyspělá, začala od šesté třídy jezdit autobusem. I přesto, že soud vydal rozhodnutí o předávání dítěte odpoledne vždy v neděli v bydlišti matky, začala jezdit autobusem vždy v pondělí po škole. Hlavním důvodem této změny byla vzájemná nesnesitelnost rodičů, kteří se nechtěli potkávat. Hlavní komunikace probíhala pouze po zprávách nebo telefonicky. To vedlo k mírnému zlepšení vztahu mezi rodiči. Ovšem od této doby nemohla vidět osobní komunikaci a snahu rodičů spolu vycházet a zajímat se vzájemně o její potřeby, obavy, strachy a další věci.

Druhý stupeň základní školy snášela poměrně dobře. Od šesté třídy začala mít více kamarádů ve třídě, mohla s nimi trávit i mimoškolní čas. To celé situaci pomohlo a přestala být tak uzavřená. Bohužel možnost mimoškolních zájmových aktivit byla stále nemožná. Postupem času o mimoškolní zájmové aktivity ztratila úplný zájem a snahu do některých chodit. Tím pádem se zaměřila na vzdělání ve škole a začala prospívat s vyznamenáním a jezdit reprezentovat školu na nejrůznějších olympiádách a soutěžích. Velké upnutí na školu mohlo být způsobeno i pocitem viny. Rodiče se hádali a navzájem obviňovali, pokud dostala špatnou známku. Vždy za to mohl ten rodič, u kterého proběhl písemný test nebo zkoušení. Možná i to bylo důvodem, proč se začala více zaměřovat na školu. Pokud měla výborné výsledky, rodiče neměli důvod na hádky a obviňování.

Teprve v osmé a deváté třídě došlo k velké rozumové, emocionální a psychické změně. Ve třídě začala být oblíbená. Přišla na to, že střídavá péče pro ni může být i výhodná. Naučila se s tímto systémem pracovat a v dobrém slova smyslu využívat, jak nejlépe mohla. Dalo by se říct, že si začala u rodičů klást podmínky a více si dovolovat.

Další velký problém nastal v deváté třídě, při výběru střední školy. V odborné literatuře se uvádí, že nejdůležitější je zájem dítěte, který by měl být na prvním místě, ale ne vždy je to dodržováno. Jako většina lidí, nikdo nevěděl při výběru střední školy, kam by chtěl jít a pokračovat. Tato situace nastala i u Anety. Čas výběru střední školy se blížil, ale ona stále nevěděla. Rodiče ji přesvědčovali podle toho, co si myslí, že by bylo nejlepší, ale to ona nechtěla. Protože nerozhodnost byla velká, zapojila se ze své vůle metodička prevence, která Anetě a několika dalším spolužákům nabídla pomoc, uspořádala setkání pro rodiče s dětmi, kde probrali nejrůznější možnosti. Po několika měsících dlouhého rozhodování došla k cíli. Pedagogické lyceum, grafický design nebo zubní laborantka. Z velkého rozhodování a nevědomosti, se nakonec rozhodla pro tyto tři střední školy. Od obou rodičů došlo k velké podpoře, že si dokázala sama s malou pomocí vybrat okruhy, které by ji zajímaly. Čas pro podání přihlášky se krátil a Aneta byla nerozhodná, objela školy během dnů otevřených dveří a byla bezradná. Nebylo to jednoduché rozhodnutí, každý se ptal a zajímal, zda si už vybrala a kam půjde. Často při našich rozhovorech měla na krajíčku, protože nevěděla, co má dělat. Všechny tři střední školy znamenali odejít na internátní školu nebo vstávat ve čtyři hodiny ráno a dojíždět. Velký problém s dojížděním byl hlavně od otce, od kterého je špatné autobusové spojení. Aneta byla myšlenkou na internátní školu nadšená, připadalo jí to jako výhra a únik od rodičů. Den podání přihlášky se blížil a ze strany rodičů začalo docházet k rozmlouvání grafického designu, že je přeci daleko a co by následovalo

po škole. I přes velké nadšení tuto školu zamítla. Stále si mohla vybrat mezi pedagogickým lyceem v Mostě a zubní laborantkou v Praze. Výběr pro ni nebyl vůbec jednoduchý, jedinou výhodou pro ni byl stále odjezd na internátní školu a spolužačky, které se také chystaly na tyto dvě střední školy. Z matčiny strany byly všichni nadšení, že by odešla do Prahy na tak zajímavý obor. Motivovali jí a podporovali ve výběru této školy. Když už to vypadalo nadějně, došlo k velkému zklamání, a to že do Prahy nejde. Byla smutná, uzavřená i našťvaná. Důvod, proč se tak rozhodla neřekla ihned, až jednoho dne prozradila, že ji otec Prahu rozmluvil a nechce ji tam pustit. Dle něj by ji Praha zkazila. To rozpoutalo velkou debatu v rodině a hádku obou rodičů. Oba jsou zákonní zástupci a musí souhlasit. Nezbylo nic jiného než pedagogické lyceum, na které si ze začátku také myslela. Byla ráda, za to že může podat přihlášku tam. Netrvalo dlouho a byla opět zklamaná a v rozpacích. Otec ji nechtěl najednou pustit ani do Mostu a preferoval střední školu nejbližší bydlišti. To by znamenalo, že by dojížděla každý den spojem jako na základní školu a nic by se nezměnilo. Myslím, že se otec bál o ztrátu dcery, kterou uvidí pouze jednou za čtrnáct dní o víkend. Ze strany matky byla podporována a chtěla, aby se rozhodla podle svého uvážení. Pokud nebude zvládat školu v Mostě, vždy může přestoupit. V tu chvíli se rozhodla bojovat za své vzdělání a prosadila si pedagogické lyceum. Oznámila, že bude ochotna vstávat a dojíždět, pokud ji na internátní školu rodiče nepustí. Otec nakonec internátní školu povolil. Anetě bylo tou dobou šestnáct let a kdykoliv se může rozhodnout střídavou péčí ukončit. Věděl, že matka ji na internátní školu pustí a že od matky má lepší spojení do školy. Čím více se blížil začátek střední školy, tím víc se těšila. Nástup na internátní školu a do prvního ročníku střední školy byl lehce náročný, než se seznámila s prostředím a spolužáky. Ve škole měla od začátku skvělé studijní výsledky, našla si kamarády a začala být dospělejší. Při rozhovoru s ní jsem se dozvěděla, že je nad míru spokojená. Má čas a klid na učení, dosahuje skvělých studijních výsledků, reprezentuje školu na olympiádách a vědomostních soutěžích. K matce i otci jezdí jednou za čtrnáct dní na víkend. Doma ráda pomáhá a užívá si každého z rodičů naplno. Podle rodičů se její chování mnohonásobně zlepšilo a překvapilo stejně jako její vzdělání, které očekávali ze začátku školního roku horší. Po rozhovoru s rodiči, jsem zjistila, že se obávali velkého studijního zhoršení, stejně tak chování, a to díky internátní škole. Jejich obavy byly z přípravy na vyučování, kdy není rodiči kontrolována a změnou chování ke zhoršení ze stejného důvodu. Nyní je ve druhém ročníku střední školy a už druhým rokem ji vychází vysvědčení s vyznamenáním. Momentálně se rodiče začínají obávat osmnáctých narozenin. Zda přinesou změnu chování, vzdělání, a hlavně zda si zachová střídání rodičů

nebo střídání ukončí i ona. Protože soudně střídavá péče končí v den osmnáctých narozenin. Během studia na základní škole nemuselo dojít ke konzultaci a využití podpůrných opatření, které škola nabízí. Pokud nastal problém, byl řešen na třídních schůzkách.

Závěr

Na případu střídavé péče je vidět spolupráce rodičů, která nefungovala nejlépe. Podle studií a odborné literatury uvedené v teoretické části by mělo být dítě na prvním místě, což z tohoto případu nevyplývá. K dobré spolupráci docházelo ze strany učitelek v mateřské škole a třídní učitelky na prvním stupni základní školy. Velká spolupráce nastala v deváté třídě, kdy byla Anetě a rodičům nabídnuta pomoc ve výběru střední školy. Pro Anetu byla tato pomoc velkým přínosem a měla vliv na její budoucí vzdělání.

Zdá se tedy, že spolupráce rodičů a zaměstnanců je pro žáky přínosná. Protože žáků ve střídavé péči přibývá, školy se snaží zdokonalit v poskytování a nabízení podpůrných případů. Anetina situace byla pro školu jako jedna z prvních případů.

Anetina situace ještě není u konce a nad ukončením střídavé péče nepřemýšlí.

4 Diskuse

Výzkumné šetření probíhalo na jedné základní škole a cílem bylo zjistit, jak ovlivňuje střídavá péče výchovu a prospěch žáků na základních školách.

Pokud dojde ke srovnání výsledků výzkumu a informací získaných z odborné literatury a článků, zjistíme, že střídavá péče není takový problém, jak ji široká společnost označuje. Střídavá péče nemůže být povolena všem, proto je vymezena zákonem.

Výsledky výzkumu se shodují s odbornou literaturou na tom, že je střídavá péče individuální a záleží na mnoha faktorech, které ji mohou ovlivňovat. Na začátku celé práce byl stanoven hlavní cíl, ze kterého jsem vycházela. Na základě dostupných informací došlo ke zvolení rozhovoru s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence na stejné základní škole, kde proběhlo i dotazníkové šetření. Jak vyplívá z vlastních odpovědí respondentek, střídavá péče se v současné době rozšiřuje, avšak do této doby neměly a neřešily zásadní výchovný nebo vzdělávací problém. Po pečlivém prostudování jejich odpovědí, je střídavá péče pro žáky náročná, ale dokážou si sni poradit. Podle jejich názorů je to individuální, stejně tak jak uvádí odborníci. Rozhovory byly doplněny o dotazníkové šetření určené třídním učitelům. Byly zvoleny hypotézy, které se potvrdily, i když jedna velmi hraničně a mohla by být označena za spornou. Obě výzkumné metody byly doplněny praxí ze střídavé péče.

Výsledky výzkumu potvrdily, že žáci zvládají střídavou péči převážně dobře. Nedochází k zásadním komplikacím, výsledky jsou přibližně stejné, s žádnou velkou odchylkou a jejich chování se nevymyká kontrole. Žáci se smiřují se střídavou péčí podle dostupných informací víceméně dobře. Ovšem výše zmíněná kazuistika je na pováženu. Aneta nesla střídavou péči těžce, k čemuž nespolupráce rodičů jen přispívala. To potvrzuje, každé dítě je originál a situace jsou velmi individuální. Avšak v porovnání se světovými výzkumy, dochází spíše ke shodě. Pro žáky je lepší žít ve střídavé péči než v nefungujícím vztahu, výsledky v jejich vzdělávání se zásadně nehorší, stejně tak jako jejich chování. Výsledkem je, že žáci ve střídavé péči se mají v průměru lépe. Vždy se, ale najde výjimka, protože každý průběh střídavé péče je individuální. Podle mého názoru naše společnost ještě není zcela připravena na systém střídavé péče.

Toto téma a výzkum, bylo zvoleno na základě vlastní zkušenosti se střídavou péčí v rodině. V rodině se považovala střídavá péče za velký problém, proto bylo žádoucí zjistit, jak se k ní vyjadřují odborníci, zákon a zda střídavá péče ovlivňuje chování a prospěch i u jiných žáků základní školy. Došlo k překvapení ze spíše pozitivních výsledků. Jak je

uváděno ve výzkumu i odborné literatuře, vše je individuální a na prvním místě by měly být potřeby žáka a jeho blaho. V současné době střídavé péče přibývá a můžeme jen doufat, že to žáky negativně ovlivní do budoucna co nejméně.

Podle názorů veřejnosti pohybující se kolem mě, je stále střídavá péče považována za nepříjemnou a náročnou záležitost. Dítě je podle nich chudák, který neví, co je domov, neustále se stěhuje a nemá svůj klid na dětství, vývoj a rozvoj svých dovedností, schopností, nemá čas sám pro sebe. Jak je již zmíněno, podle zvolených výzkumných metod, žáci se zásadně nezměnili a střídavou péčí zvládají podle zjištěných výsledků uvedených v analýze výzkumu dobře. Nedochází k výraznému zhoršení prospěchu ani ke změně prospěchu.

5 Závěr

Touto diplomovou prací na téma Vliv střídavé péče na výchovu a vzdělání žáků na základní škole, došlo k zaměření na zodpovězení hlavního cíle. Nejprve bylo potřeba zaměřit se na odbornou literaturu a odborné internetové články. Proto první část diplomové práce je teoretická. Odborná literatura přiblížila základní pojmy a oblasti, které se střídavé péče týkají. Patří sem téma rodiny a rozvodu či rozpadu partnerství a důvod vzniku střídavé péče. Dále je zmíněn Zákon o střídavé péči, který právně vymezuje střídavou péči a vytyčuje její podmínky pro svěřeni dítěte zákonným zástupcům.

Diplomová práce se zabývala střídavou péčí žáků na základní škole ve vztahu k jejich výchově a vzdělání. Hlavním cílem diplomové práce bylo odpovědět na otázku „*Ovlivnilo se chování a prospěch žáků po přechodu do střídavé péče?*“ prostřednictvím pomocných výzkumných otázek zaměřených na chování a prospěch žáků. Otázky pomohly k sestavení hloubkového rozhovoru a dotazníkového šetření. Pro rozhovor byla vybrána výchovná poradkyně a metodička prevence na základní škole, na které bylo následně provedeno i dotazníkové šetření určené třídním učitelům základní školy. U každé položené otázky v rozhovoru je sepsaná hlavní myšlenka odpovědi a následuje vlastní odpověď respondentky. Před zahájením dotazníkového šetření jsou stanoveny hypotézy, které jsou na konci kapitoly vyhodnoceny. U dotazníkového šetření je každá otázka rozebrána a graficky znázorněna, pro lepší přehlednost a potvrzení hypotéz. Aby diplomová práce nebyla pouze obecná, je hloubkový rozhovor a dotazníkové šetření doplněno o kazuistiku. Úplný závěr práce je tvořen obecným shrnutím.

Výsledky byly po domluvě s respondenty a vedením školy předány ředitelce základní školy, na které probíhal celý kvantitativní výzkum. Měla zájem o výsledky a to protože, na

této základní škole nikdo výzkum ohledně střídavé péče neorganizoval a sama neměla přehled o této problematice.

6 Seznam použité literatury:

Použitá literatura

- 1) ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001. ISBN 80-86432-11-4.
- 2) HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- 3) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Portál Praha 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 4) HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Portál 2004. ISBN 80-7178-820-1.
- 5) HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Portál Praha 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.
- 6) CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Vyd. Grada, 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- 7) NOVÁK, Tomáš. *Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. Právo a rodina*. 2010. ISSN 1212-866X.
- 8) NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě*. Vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.
- 9) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- 10) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Vyd. Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1187-9.
- 11) TRAPKOVÁ, L., V. CHVÁLA. *Rodinná terapie psychosomatických poruch: rodina jako sociální děloha*. Vyd. Praha: Portál, 2017, ISBN: 978-80-262-0523-4.
- 12) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- 13) VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.
- 14) WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

Internetové zdroje

- 1) AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. *Children Likely to Be Better Adjusted in Joint vs Sole Custody Arrangements in Most Cases, According to Review of Research* [online]. © 2002 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.apa.org/news/press/releases/2002/03/custody>
- 2) BUČKOVÁ, Adéla. *Střídavá péče jako postulát, ze kterého není úniku?* [online]. © 2022 [cit. 2022-09-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-jako-postulat-ze-ktereho-neni-uniku-114836.html>
- 3) EXNEROVÁ, Natálie. *Čtyřstupňový test vhodnosti střídavé péče* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/kriteriia-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-6/>
- 4) EXNEROVÁ, Natálie. *Názor dítěte* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/kriteriia-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-10/>
- 5) EXNEROVÁ, Natálie. *Okolnosti mající vliv na rozhodnutí* [online]. © 2021 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z <https://stridavka.cz/kriteriia-pro-svereni-ditete-do-stridave-pece-jeho-rodicu-v-kontextu-judikatury-ustavniho-soudu-cast-11/>
- 6) *Child Custody and School Teachers. Custody war* [online]. ©1992 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://www.custodywar.com/child_custody_custody_and_school_teachers.htm
- 7) JAKLOVÁ, H. *Střídavá péče – situace v ČR.* [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>
- 8) *Jak žádat střídavou péči o dítě.* [online]. © 2020 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>
- 9) KLIMEŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. © 2009 [cit. 2022-09-1]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

- 10) KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Střídavá péče velebná i proklínaná*. [online]. © 2015 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>
- 11) KUBÍČKOVÁ, Klára. *Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné batůžkáře, říká sociolog Petr Fučík* [online]. © 2020 [cit. 2022-09-01]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/osobnosti/5624-stridava-pece-nedela-z-deti-nestastne-batuzkare-rika-sociolog>
- 12) MOTHERCLUB.CZ. *Co je střídavá péče a jak se stanovují alimenty?* [online]. © 2017 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/co-je-to-stridava-pece-a-jak-se-stanovuji-alimenty/>
- 13) NOVOTNÁ, Karolína. *Stále více dětí žije ve střídavé péči nebo u otce*. [online]. © 2022 [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozvod-deti-stridava-pece-vyzivne.A220725_133022_domaci_knn
- 14) PADESATPROCENT.CZ. *Střídavá péče – situace v ČR* [online]. [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>
- 15) REDAKCE. *Jak žádat střídavou péči o dítě* [online]. © 2020 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.jaktak.cz/jak-zadat-stridavou-peci-o-dite.html>
- 16) SALAČOVÁ, Dana. *Hlavní zásady vedení hloubkových rozhovorů* [online]. © 2018 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://medium.com/pabeni/hlavn%C3%AD-z%C3%A1sady-veden%C3%AD-hloubkov%C3%BDch-rozhovor%C5%AF-294abebf190b>
- 17) SCIENCEDAILY. *Shared custody equals less stress for children* [online]. © 2017 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2017/08/170830094228.htm>
- 18) STRIDAVA.CZ. *Střídavá péče ve Švédsku* [online]. © 2018 [cit. 2023-08-09]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/stridava-pece-ve-svedsku/>
- 19) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa* [online]. © 2005 [cit. 2022-09-3]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvodu-ocima-psychologa>
- 20) UNIVERSITAS. *Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné batůžkáře, říká sociolog Petr Fučík* [online]. © 2020 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z:

<https://www.universitas.cz/osobnosti/5624-stridava-pece-nedela-z-deti-nestastne-batuzkare-rika-sociolog>

- 21) VAICENBACHEROVÁ, S. *Ideální střídavá péče? Dítě stále bydlí doma a střídají se u něj rodiče*. Český rozhlas Plzeň [online]. © 2007 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/idealni-stridava-pece-dite-stale-bydli-doma-a-stridaji-se-u-nej-rodice-8077287>
- 22) ZPRÁVY Z MUNI. *Kolik je v ČR vlastně dětí ve střídavé péči?* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://evs.fss.muni.cz/vyzkum-stridava-pece/predbezne-vysledky>
- 23) ZPRÁVY Z MUNI. *Sociologové z MU zjišťovali, zda dětem škodí střídavá péče* [online]. © 2023 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/15998-sociologove-z-mu-zjistovali-zda-detem-skodi-stridava-pece>
- 24) Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 2020-01-29], Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2_907.

Diplomové práce

- 1) KŘÁPKOVÁ, Kamila. *Střídavá péče beze změny bydliště dítěte* [online]. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí diplomové práce: Radovan Dávidov, Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ddcit/Stridava_pece_beze_zmeny_bydliste_ditete.pdf
- 2) LUKŠÍČKOVÁ, I. *Psychologické aspekty střídavé péče*. [online]. Olomouc, 2018. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí diplomové práce: Miroslav Charvát.
- 3) MAŠKOVÁ, Eva. *Právní úprava střídavé péče o dítě* [online]. České Budějovice, 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Sociální politika a sociální práce. Vedoucí bakalářské práce: Roman Svatoš. Dostupné z: https://theses.cz/id/jsmi6d/SD_maskova2pravniupravastridavepeceodite_vk.pdf?fbclid=IwAR24fn3vnwrQrXcsPQaBsemDrRITFTRKX-47q46rr2D9qDcU1_PaVbMq3ug
- 4) TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova* [online]. Brno, 2013. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/p1zso7/>

7 Seznam obrázků:

<i>Obrázek 1 graf: Pohlaví třídních učitelů.....</i>	Chyba! Záložka není definována.
<i>Obrázek 2 graf: Stupeň ZŠ.....</i>	Chyba! Záložka není definována.
<i>Obrázek 3 graf: Počet žáků ve SP v ročníku</i>	Chyba! Záložka není definována.
<i>Obrázek 4 graf: Přehled o SP u žáků</i>	Chyba! Záložka není definována.
<i>Obrázek 5 graf: Pohlaví žáků</i>	Chyba! Záložka není definována.
<i>Obrázek 6 graf: Změna prospěchu</i>	50
<i>Obrázek 7 graf: Změna domácí přípravy</i>	51
<i>Obrázek 8 graf: Změna prospěchu a připravenosti žáků u rodičů.....</i>	52
<i>Obrázek 9 graf: Změna osobnosti po přechodu do SP</i>	53
<i>Obrázek 10 graf: Konkrétní změna u žáka</i>	54
<i>Obrázek 11 graf: Chování žáků u otce</i>	55
<i>Obrázek 12 graf: Chování žáků u matky</i>	56
<i>Obrázek 13 graf: Změna vztahu ke spolužákům</i>	56
<i>Obrázek 14 graf: Změna prospěchu po přechodu do SP.....</i>	58
<i>Obrázek 15 graf: Změna prospěchu a připravenosti žáků u rodičů.....</i>	58
<i>Obrázek 16 graf: Konkrétní změna chování</i>	59
<i>Obrázek 17 graf: Rozdíl chování u rodičů</i>	60

8 Seznam zkratk:

SP	Střídavá péče
VP	Výchovná poradkyně
MP	Metodička prevence

Příloha 1. Otázky pro rozhovor s výchovnou poradkyní

- 1: Máte na Vaší základně škole žáky ve střídavé péči a máte přehled kolik jich je?
- 2: Jak byste popsala projevy žáka / žáků?
- 3: Dochází ke změně chování, osobnosti a prospěchu u žáků?
- 4: Jaká podpůrná opatření nabízíte žáků a rodičům jako škola?
- 5: Komunikujete o střídavé péči s rodiči, žáky a ostatními učiteli?
- 6: Jaký máte názor na střídavou péči?

Příloha 2. Otázky pro rozhovor s metodičkou prevence

- 1: Proč jste si rozdělily práci s výchovnou poradkyní?
- 2: Setkáváte se s problémovým chováním a zhoršením prospěchu u žáků ve střídavé péči?
- 3: Účastníte se setkávání s rodiči nastane-li komplikace?
- 4: Řešíte problémy se střídavou péčí při výběru střední školy?
- 5: Co si myslíte o střídavé péči?

Příloha 3. Seznam kódů

Kategorie	Kód	Společné jevy
Výchova a vzdělání	ČER	Chování, prospěch, stupeň vzdělání
Kooperace a spolupráce	OR	Spolupráce, individualita
Podpora	ZEL	Pomoc, postupy, opatření, podpora
Osobní pohled	MOD	Názor, zkušenost

Příloha 4. Dotazník

DOTAZNÍK

Vážení kolegové, obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který bude sloužit pro účely diplomové práce „Vliv střídavé péče na výchovu a vzdělání žáků na základní škole“. Vaše odpovědi mohou pomoci škole, výchovnému poradci i vedení školy. Dotazník se dostává do rukou právě Vám, třídním učitelům na základní škole. Otázky se týkají dětí ve střídavé péči, konkrétně na změnu jejich chování a školních výsledků.

Děkuji Vám za Vaši vstřícnost, ochotu zamyslet se nad svými žáky a otevřenost Vašich odpovědí. Stejně tak děkuji za Váš čas strávený nad tímto dotazníkem.

Bc. Zuzana Bradáčová, DiS.

1. Jsem
 - a) Žena
 - b) Muž
2. Na jakém stupni učíte?
 - a) 1.
 - b) 2.
3. Jakou třídu učíte? Uveďte prosím ročník a A/B/C/D/E
4. Vaše učitelská praxe je dlouhá let
5. Vaši třídu momentálně navštěvuje žáků ve střídavé péči.
6. O střídavé péči se dozvídáte výhradně od:
 - a) Vedení ZŠ
 - b) Žáka/žákyně
 - c) Zákonných zástupců
7. Máte přehled o tom, u koho z rodičů žák/žáci momentálně jsou?
 - a) Ano
 - b) Ne

Zamyslete se prosím nad konkrétním žákem žijícím ve střídavé péči po rozvodu rodičů a vyplňte následující otázky. V případě, že máte žáků více, vyplňte pro každého žáka tuto část zvlášť.

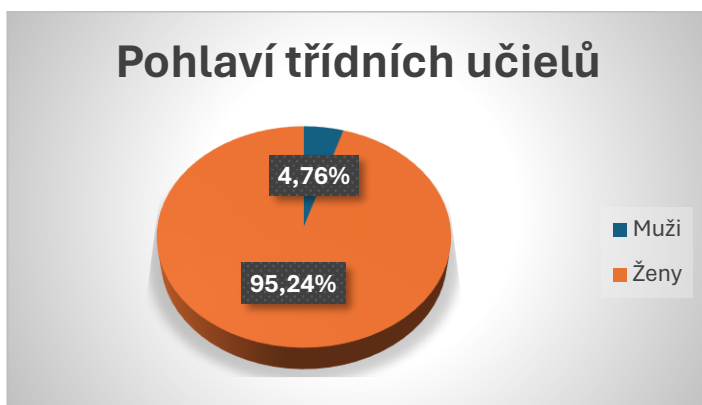
1. Pohlaví žáka:

2. Interval střídání žáků mezi rodiči: týden x měsíc x jinak x
nevím
3. Střídají žáci základní školu?
 - a) Ano
 - b) ne
4. Změnil se prospěch žáků po přechodu do SP?
 - a) Prospěch se zlepšil
 - b) Prospěch je stejný
 - c) Prospěch se zhoršil
 - d) Nelze určit – žák nastoupil/přestoupil už ve SP
5. Změnila se domácí příprava žáka?
 - a) Domácí příprava se změnila
 - b) Domácí příprava se nezměnila
 - c) Nelze určit – žák nastoupil/přestoupil už ve SP
6. Je prospěch a připravenost u obou rodičů stejný?
 - a) U obou rodičů je to stejné
 - b) U matky se prospěch i připravenost většinou zhorší
 - c) U otce se prospěch i připravenost většinou zhorší
7. Změnila se osobnost dítě po přechodu do střídavé péče?
 - a) Uzavřený, straní se kolektivu
 - b) Upozorňuje na sebe
 - c) Agresivnější
 - d) Bez změny
 - e) Nelze určit - žák nastoupil/přestoupil už ve SP
8. Nastala u žáka nějaká konkrétní změna?
 - a) Změna mluvy
 - b) Změna oblékání (špinavý, neupravený)
 - c) Změna písemného projevu
 - d) Žádná změna
 - e) Jinou Jakou
9. Jaké je chování žáků, pokud jsou u otce?
 - a) Chování je lepší
 - b) Chování je stále stejné

- c) Chování se zhoršilo
10. Jaké je chování žáků, pokud jsou u matky?
- a) Chování je lepší
 - b) Chování je stále stejné
 - c) Chování se zhoršilo
11. Myslíte si, že se změnil vztah ke spolužákům?
- A) Ano
 - B) Ne

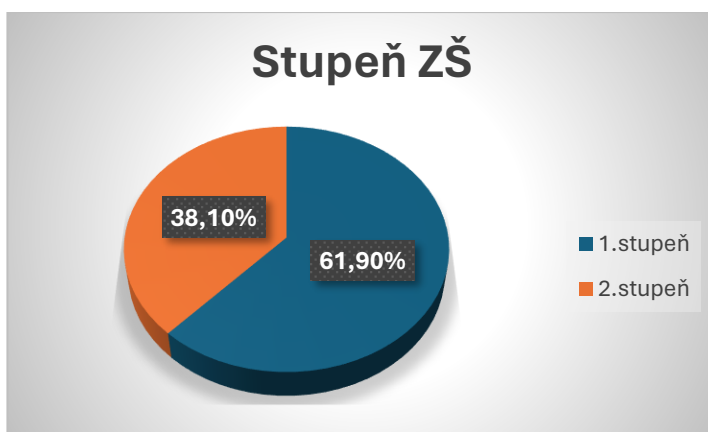
Příloha 5. Obrázky

Obrázek 13 graf: Pohlaví třídních učitelů

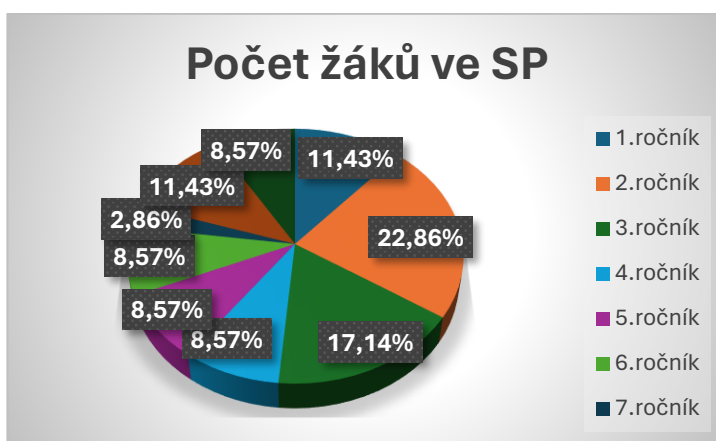
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 14 graf: Stupeň ZŠ

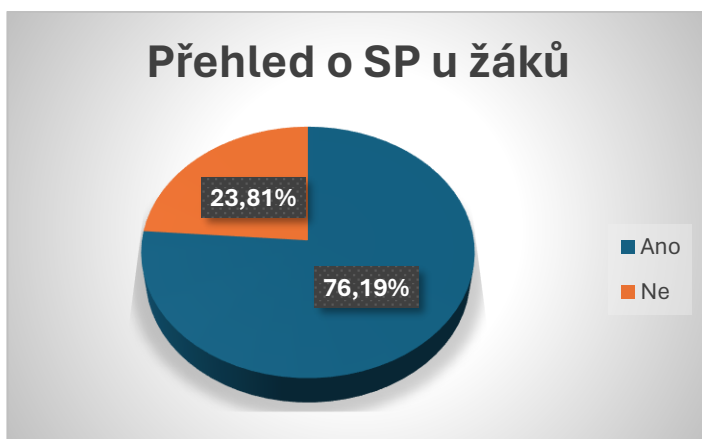
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 15 graf: Počet žáků ve SP v ročníku

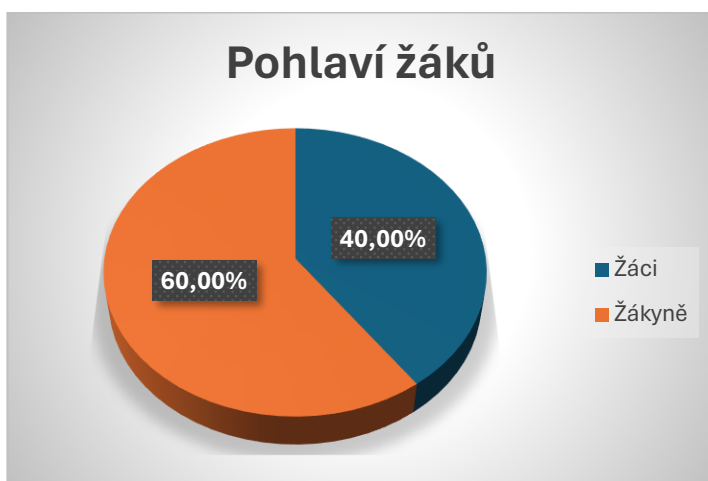
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 16 graf: Přehled o SP u žáků

Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek 17 graf: Pohlaví žáků

Zdroj: Vlastní zpracování